

T.C. İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı

**BABASI CEZAEVİNDE OLAN ERGENLERİN,
TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARINA
EBEVEYNLERİNDEN ALDIĞI DESTEK İLE
UYUM DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE
BİRİCİKLİK ALGISININ ARACILIK ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURCU ŞAHİN

135180135

Danışman: Doç. Dr. Ömer Faruk ŞİMŞEK

İstanbul, 2016

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Psikoloji Ana Bilim Dalı

**BABASI CEZAEVİNDE OLAN ERGENLERİN
TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARINA
EBEVEYNLERİNDEN ALDIĞI DESTEK İLE
UYUM DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE
BİRİCİKLİK ALGISININ ARACILIK ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi hazırlayan: **Burcu ŞAHİN**

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

30/06/2016

Enstitümüz *Klinik Psikoloji* yüksek lisans öğrencilerinden **135180135** numaralı **Burcu ŞAHİN** "İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**Babası Cezaevinde Olan Ergenlerin, Temel Psikolojik İhtiyaçlarına Ebeveynlerinden Aldığı Destek İle Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkide Biriciklik Algısının Aracılık Etkisi**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 20/06/2016 tarih ve 2016/10 sayılı toplantısında seçilen ve Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin 48. maddesi gereğince (59) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 3 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
DOÇ.DR. ÖMER FARUK ŞİMŞEK

ÜYE
PROF.DR.MEHMET ENGİN DENİZ

ÜYE
YRD.DOÇ.DR. MUHAMMET AYAZ

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Babası cezaevinde olan ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarına ebeveynlerinden aldığı destek ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkide biriciklik algısının aracılık etkisi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldııkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Burcu ŞAHİN

ÖNSÖZ

Tezi hazırlamamda, her aşamada yaptığı katkılarından dolayı değerli danışman hocam, Sayın Doç. Dr. Ömer Faruk Şimşek' e, tez savunma jüri üyelerim ve hocalarım Prof. Dr. M. Engin Deniz' e, Yrd. Doç. Dr. Muhammed Ayaz' a ve yardımlarından dolayı Arş. Gör. Ezgi Ildırırma teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında bana destekçi olan, bu süreçte beni yalnız bırakmayan ve teşvik eden arkadaşlarım, Tuğçe Rabia Tuncel'e, Merve Kırna' ya ve Cansu Karadeniz' e teşekkür ederim.

Bugünlere gelmemi sağlayan sadece tez çalışmam sürecinde değil, hayatımın her aşamasında beni destekleyen, bana karşı sevgisini hiçbir zaman esirgemeyen, maddi ve manevi her zaman yanımda olan, hayatımın en değerli parçaları babam Cafer Şahin'e, annem Hayriye Şahin'e, ve kardeşim Mert Şahin'e sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak daha sayamadığım ama her zaman yanımda olduklarını bildiğim tüm değerlere çok teşekkür ederim.

Burcu ŞAHİN

ÖZET

BABASI CEZAEVİNDE OLAN ERGENLERİN TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARINA EBEVEYNLERİNDEN ALDIĞI DESTEK İLE UYUM DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE BİRİCİKLİK ALGISININ ARACILIK ETKİSİ

Klinik Psikoloji Yüksek Lisans

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ömer Faruk Şimşek

Yapılan bu araştırmada babası cezaevinde olan ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarına ebeveynlerinden aldığı destek ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkide biriciklik algısının aracılık etkisi incelenmiştir.

Bu araştırma, İstanbul ilinde yaşayan 14- 18 yaş arası babası cezaevinde olan 100 ergenden oluşmaktadır. Bu çalışmada ergenlere, demografik soru formu , Reynolds Ergenler İçin Uyum Tarama Envanteri (REUTE), temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeği , kişisel biriciklik algısı (SoU) ölçeği uygulanmıştır. Toplanan veriler lisrel 8.51 programı ve spss 22.0 programından yararlanılarak analizler yapılmıştır.

Bu çalışmanın sonucuna göre babası cezaevinde olan ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarına anne babalarından aldığı destek ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkide biriciklik algısının aracılık etkisi olduğu görülmüştür. Yapısal eşitlik modeline göre analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler :Temel psikolojik ihtiyaçlar, Kişisel biriciklik algısı, Uyum, Ergenlik.

ABSTRACT

THE MEDIATING ROLE OF SENSE OF UNIQUENESS BETWEEN BASIC PSYCHOLOGICAL NEEDS AND PARENTAL SUPPORT, ADAPTATION LEVEL FOR ADOLESCENTS WHOSE FATHERS ARE IMPRISONED

Master Thesis, Department of Psychology

Consultant: Assoc. Prof. Ömer Faruk ŞİMŞEK

In This research,the effect was investigated the mediating role of sense of uniqueness between basic psychological needs and parental support, adaptation level for adolescents whose fathers are imprisoned.

This research consist by 100 adolescent children of father in prison ages between 14-18 years old from Istanbul. In this research demographic question form, Reynolds adaptive Survey Scale for Adolescents, basic psychological needs scale, personel sense of uniqueness scale were Applied. The obtained results were analyzed on "lisrel 8.51 program"and "spss 22.0"

The result of this research,they have been shown to have effect the mediating role of sense of uniqueness between basic psychological needs and parental support, adaptation level for adolescents whose fathers are imprisoned.Analyzed has been based " Structural Equation Model "

Key Word: Basic psychological needs, Personel sense of uniqueness, Adolescent, Adaptive.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VIII
EKLER LİSTESİ.....	IX
BÖLÜM 1: GİRİŞ.....	1
1.1. PROBLEM DURUMU.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMAÇ.....	3
1.3. HİPOTEZ.....	3
1.4. ALT AMAÇLAR.....	3
1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	3
1.6. SAYILTILAR (VARSAYIMLAR).....	5
1.7. SINIRLILIKLAR.....	5
1.8. TANIMLAR.....	5
BÖLÜM 2: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. BABASI CEZAEVİNDE OLAN ERGENLER.....	7
2.2. TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR.....	15
2.3. ERGENLERDE UYUM.....	19
2.4. KİŞİSEL BİRİCİKİLİK ALGISI.....	22
BÖLÜM 3: YÖNTEM.....	24
3.1. ÇALIŞMANIN MODELİ.....	24
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	24
3.3. KULLANILACAK ÖLÇME ARAÇLARI.....	24
3.3.1 DEMOGRAFİK SORU FORMU.....	24
3.3.2 TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR ÖLÇEĞİ.....	24
3.3.3 KİŞİSEL BİRİCİKİLİK ALGISI ÖLÇEĞİ.....	25
3.3.4 REYNOLDS ERGENLER İÇİN UYUM TARAMA ENVANTERİ (REUTE).....	25
3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	26
BÖLÜM 4: BULGULAR.....	27
4.1. BETİMSSEL İSTATİSTİK BULGULARI.....	27
4.1.1 FAKTÖRLER ARASINDAKI KOLERASYON İLİŞKİSİ.....	29
4.2 YOL ANALİZİ SONUÇLARI.....	31
4.2.1 ÖLÇME NODELİNİN TEST EDİLMESİ.....	31
4.2.2 YAPISAL MODELİN TEST EDİLMESİ.....	38

BÖLÜM 5:TARTIŞMA	41
5.1. TARTIŞMA VE SONUÇ	41
5.2. ÖNERİLER	44
KAYNAKLAR	46
EKLER	50
ÖZGEÇMİŞ	61

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO 1 -Katılımcıların Yaş, Cinsiyet Ve Eğitim Durum Bilgileri.....	27
TABLO 2 -Babası Cezaevinde Olan Ergenlerin Aile Bireylerinin Demografik Özellikleri.....	28
TABLO 3 -Değişkenler Arası Katsayı Değerleri.....	30
TABLO 4 -Ölçme Modeline Göre Uyum İyiliği	31
TABLO 5 - Ölçme Modeline Göre Faktör Yükleri, Standart Hata Değerleri, T Değerleri.....	36
TABLO 6 - Ölçme Modelinde Örtük Değişkenler Arasındaki İlişkiler	37
TABLO 7 -Yapısal Modele Göre Uyum İyiliği.....	38
TABLO 8 - Yapısal Modele Göre Dolaylı Etki Değerleri.....	40

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1 - Ölçme Modeline Göre Standardize Edilmiş Katsayı Değerleri	32
ŞEKİL 2 - Ölçme Modeline Göre Değişkenlerin T Değerleri.....	34
ŞEKİL 3 - Yapısal Modele Göre Standardize Edilmiş Katsayı Değerleri.....	39

EKLER LİSTESİ

EK 1: DEMOGRAFİK SORU FORMU	50
EK 2: KİŞİSEL BİRİCİKLİK ALGISI ÖLÇEĞİ	56
EK 3: ERGEN UYUM ENVANTERİ	57
EK 4: TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR ÖLÇEĞİ	58

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Ebeveynleri ya da ebeveynlerinden biri tutuklu olduğu için onlardan uzak yaşayan ve onlarla sağlıklı bir iletişim kuramayan birçok çocuk bulunuyor. Babanın çocuk yaşamındaki yeri ise en az anneler kadar önemlidir ve çocuklar genelde babalarının yakınlarında bulunmasını isterler. Babanın yokluğu ve kaybı çocuk için devamlı bir acı kaynağı olabilir.

Çocuğun anne veya babasından yoksun kalması, sevgi ve güven kaynaklarını yitirmesi anlamına gelmektedir. Bu durum çocuğun benliğini oluşturmasında etkili olan kendini tanımasını, denemesini ve kendisi hakkında değerlendirmelerde bulunmasını engellemektedir (Ersanlı, 1996; Akt: Erikçi, 2005). Ergenlik döneminin kendine has bir takım sorunları vardır. Ergen çocuklar bu sorunlarla baş ederken bir de aile içi parçalanmanın getirdiği sorunlarla uğraşmak ergen bireyi oldukça yıpratıcı bir durumdur. Ebeveyni suçlama, ebeveyne karşı öfke davranış ve düşünceler görülebilir, duruma karşı sessiz görüneler bile iç dünyalarında karmaşık duygular içerisinde olabilirler. Çocuklar babanın cezaevine girmesi sonucu oluşan baba yoksunluğunun oluşturduğu stresli geçişlere uyum sağlamakta zorlandıkça, fiziksel ve psikolojik sağlıklarında bozulmalar ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda ebeveyn desteği çok önemlidir.

Araştırmanın ilk bölümünde problemin tanımı, önemi, alt problemler ve hipotezler ele alınmıştır. İkinci bölümde literatüre yer verilmiştir, üçüncü bölümde yöntem, model ve örneklem yer almaktadır. Dördüncü bölümde bulgular ve beşinci bölümde tartışma, sonuç ve öneriler ele alınmıştır.

1.1 PROBLEM DURUMU

Çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesinde, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasında, kendini gerçekleştirmesinde ve başarılı olabilmesinde ailenin etkisi önemlidir. Ayrıca aile çocuklarının yaşamları boyunca akademik ve sosyal alanda başarılı olabilmelerinin de temelini oluşturmaktadır.

Aile, toplumsal yaşamı düzenleyen, insan neslinin devamını sağlayan, bireylerin sosyal, psikolojik ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan ve toplumsal düzeni sağlayan bir mekanizmadır (Fiyakalı, 2008).

Ailesinin en temel işlevlerinden biri çocuğun fiziksel sosyal ve duygusal alanlardaki ihtiyaçlarını gidermek ve doyurmaktır.Çocuğun ailede kendini değerli bulması ve kendisinin ailenin bir üyesi ve parçası olarak görmesi, yargılanmadan koşulsuz kabul edilmesi çocukta güven duygusunun oluşmasını sağlayarak değerli olduğu inancının güçlenmesine neden olacaktır.Güven duygusunun olduğu bu tür hallerdeki birçok açıdan desteklenen çocukta olumlu kimlik ve kişilik özelliği gelişmekte, kendine ve diğer bireylere sevgi duymakta ve sosyal becerileri gelişmektedir.Böylece, ailenin en önemli işlevlerinden biri olan “sağlıklı birey yetiştirme” hedefine ulaşılmaktadır (Cüceloğlu,2002).

Çocuğun anne ve babasından yoksun kalması, sevgi ve güven kaynaklarını yitirmesini anlamına gelmektedir.Bu durum çocuğun benliğini oluşturmada etkili olan kendini kanımasını, denemesini ve kendisi hakkında değerlendirmelerde bulunmasını engellemektedir (Ersanlı,1996;Akt:Erikçi,2005).

Babanın çocuk yaşamındaki yeri ise en az anneler kadar önemlidir ve çocuklar genelde babalarının yakınlarında bulunmasını isterler. Babanın yokluğu ve kaybı çocuk açısından devamlı bir acı kaynağı olabilir.Bununla birlikte babanın mutlak yokluğu halinde çocuklar babalarını ya idealize ederler yada tamamen kötü oldukları gerekçesiyle reddede bilmektedirler (Pryor ve Rodgers,2011). Babanın cezaevine girmesi, boşanma ve ölüm sonrası babanın evden gitmesi özellikle ödipal dönemdeki çocuk için bir nevi, “rakibin” evden gitmesidir. Bu açıdan bakıldığında çocuk güçlü babasının yerini alabilmekten çok uzakta ve baba ile karşılaştırıldığında “yetersiz” biridir.Babanın evden gitmesi ile birlikte çocuk bu yetersizliği ile çok fazla yüz yüze kalır (Öngider,2006).

Ergen, babasının cezaevine girmesi sonucunda oluşan baba yoksunluğunun oluşturduğu stresli geçişlere uyum sağlamakta zorlandıkça, fiziksel ve psikolojik sağlığında da bozulmalar oraya çıkabilmektedir. Bazı kişiler stres altında mide, baş, göğüs ağrıları gibi fiziksel tepkiler verebilirler, bu tür tepkileri genellikle duygularını rahatça ifade etme olanağı bulamadıkları zamanlarda verirler. Birçok çocuk bu dönemde uyumayı reddedebilir, endişe ve kabuslar görme gibi sorunlar yaşayabilir. Bunun sonucunda babadan uzaklaşmanın etkisi olarak kaygı oluşabilmektedir.Çocuğun alıştığı yaşam şeklinin değişmesi,aile yapısının bozulması ve ebeveynlerinin evden ayrılması çocukta kaygıyı tetiklemektedir.

Bu araştırmanın konusu babası cezaevinde olan ergenlerin ebeveynlerinden aldığı destek ile ergen uyumuna etkisi, bu durumun da biriciklik algısının aracılık üzerindeki etkisine bakılmıştır. Bu problem doğrultusunda araştırmanın amacı oluşturulmuştur.

1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI

Babası cezaevinde olan ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarına ebeveynlerinden aldığı destek ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkide biriciklik algısının aracılık etkisinin incelenmesi bu araştırmanın temel amacıdır.

1.3 HİPOTEZ

Ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarına, ebeveynlerinden aldığı destek ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkide biriciklik algısı aracılı olarak etki eder.

1.4 ALT AMAÇLAR

1. Ergenlerin,ebeveynlerinden aldığı temel psikolojik ihtiyaçları biriciklik algısına etki etmekte midir?
- 2.Ergenlerin biriciklik algısı, uyumuna etki etmekte midir?
- 3.Ergenlerin, ebeveynlerinden aldığı temel psikolojik ihtiyaçları uyumuna etki etmekte midir?

1.5 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Mevcut çalışmada babası cezaevinde olan ergenlerin, temel psikolojik ihtiyaçlarına ebeveynlerinden aldığı destek ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkide biriciklik algısının aracılık etmesini incelenmiştir.

İnsanın yaşam döngüsünde ortaya çıkan ergenlik dönemi, farklı toplum ve kültürlerde farklı deneyimler ve yaşanmışlıklar getirmektedir. Bu dönemde ergenlerin aile yapısı, anne-baba-çocuk ilişkileri, arkadaş ve okul çevresi ve birçok faktör önemlidir. Özellikle ebeveynleri tutuklu olduğu için onlardan uzak yaşayan ve onlarla sağlıklı bir iletişim içinde olamayanbinlerce ergen bulunmaktadır. Farklı toplumların farklı sosyo-kültürel çevrelerinde gençler üzerinde fizyolojik, psikolojik ve toplumsal açılardan bir takım uyum ve davranış bozukluklarına neden olduğu bir

gerçektir. Ayrıca bu durumun akademik yaşantısında yakından etkilediğini söylenebilir. Ergenin yaşadığı ebeveyn kaybı yada herhangi sebepten dolayı yoksun kalması, kimileri için fazla sorun oluşturmazken, kimilerinde ise baş edilmesi gereken sorunların olduğu bir dönem olarak kendini göstermektedir. Ergenlerin dönemsel olarak getirdiği zorlukların üzerine aile sorunlarının eklenmesi ergenler açısından çözümü zor olan bir sorun haline gelmektedir.

Bir toplumun sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi, toplumun geleceği olan gençlerimizin, gelişimi, eğitilmesi ve korunması konularında duyarlı bir tavır içerisinde olmayı gerektirmektedir.

Literatürde ergenler üzerinde yapılan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Ergenlik döneminde bireyler fizyolojik, psikolojik ve çevresel olarak yaşamının birçok alanında aynı anda değişime uğramasından dolayı sorunlar yaşamaktadır. Ergenlerin yaşamlarında ebeveynleri tarafından sağlanan temel psikolojik ihtiyaçların babaları cezaevine girmesi sonucunda bu ihtiyacın karşılanamamaktadır. İhtiyacın karşılanamaması durumu ergenin ve bakım veren ebeveynin yaşamını oldukça etkilemektedir. Bu sorunları çözüme ulaştırmakta oldukça zorlanan ergenlerin babalarının cezaevine girmesi sonucunda yaşamlarının ne düzeyde etkilendiği incelenmek istenmiştir.

Babası cezaevinde olan ergenler üzerinde yapılan ve bu konuda literatür taranarak araştırılmaya başlanan konu üzerine kişilerin yaş, cinsiyet, ekonomik durum, gelir düzeyi, kardeş sayısı, öğrenim durumu, bakım veren ebeveyn tutumu gibi faktörler göz önüne alınmıştır. Daha önce yapılan literatür çalışmalarına dayanarak hipotezler doğrulanmaya çalışılmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda babası cezaevinde olan ergenler üzerine yapılmış kapsamlı bir araştırma yoktur. Bu çalışmamızda babası cezaevinde olan ergenlerin ebeveynlerini nasıl algıladıkları ve temel psikolojik ihtiyaçların ne düzeyde olduğu, buna ilaveten uyum düzeyleri arasındaki ilişkide kendilerini nasıl algıladıklarının aracılık etkisinin detaylı olarak incelenmesini kapsamaktadır. Bu açıdan bakıldığında yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Son olarak söylenebilir ki yapılan araştırma ile elde edilen veriler sonucunda babası suç işlemiş ergenler ile çalışan terapistlere ve bu süreçten dolayı toplum

tarafından dışlanan ergenlerin topluma kazandırılması için farkındalık geliştirilmesi ve gelecekte yapılacak olan diğer araştırmalara ışık tutması bakımından araştırmanın çeşitli alanlara katkı sağlanacağı düşünölmektedir.

1.6 SAYILTILAR (VARSAYIMLAR)

Araştırmanın planlanıp yürütölmesinde, bazı sayıltılardan hareket edilmiştir.

1. Araştırmada kullanılacak olan demografik soru formunun, Araştırmayakatanların, samimi ve objektif olarak yanıtladığı varsayılmıştır.

2. Veri toplama aracının tüm yetkileri kapsadığı ve görüşleri ortaya çıkaracak yeterlilikte olduğu varsayılmaktadır

3. Örnekleme giren öğrencilerden elde edilen verilerin de evreni temsil edebilecek yeterlilikte olduğu varsayılmıştır

4. Babası cezaevinde olan çocukların incelenmesinde; Demografik soru formu, ergen uyum ölçeği, biriciklik ölçeği, temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeği, yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.7 SINIRLILIKLAR

1. Araştırma kapsamında ilgili veriler sadece İstanbul ilini kapsamaktadır.

2. Araştırma çocuklara Demografik soru formu, ergen uyum envanteri, biriciklik ölçeği, temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeğiyle sınırlıdır.

3. Araştırmanın verileri babası cezaevinde olan 14 ile 18 yaş arası çocuklarla sınırlıdır.

4. Araştırma babası cezaevinde olan 100 ergen ile sınırlıdır.

1.8 TANIMLAR

Ergenlik: Ergenlik kelimesi, Latin kökenli olan “yetişkinliğe doğru büyüyen anlamındaki adolescere yükleminden türemiştir. Çocukluk ve yetişkinlik arasında uzanan ve aşağı yukarı 13.yaş ile 20’li yaşları içeren geçiş sürecidir (Baymur, 1994).

Temel Psikolojik İhtiyaçlar: Biri kişinin genel olarak tatmin olma ihtiyacıdır. Ayrıca alt faktörlerinden Yeterlilik, ilişkili olma, özerklik durumlarının karşılanması da diyebiliriz (Deci ve Ryan, 2000).

Uyum: Uyum (adjustment), genelde bireyin hem kendisi ve hem de çevresi ile iyi ilişkiler kurabilmesi ve bu ilişkileri sürdürebilme derecesi olarak tanımlanabilir (Yavuzer, 1996).

Biriciklik algısı : Kişinin kendisini çevresine göre ne kadar biricik hissettiği (Şimşek ve Yalınçetin, 2009).

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMALAR

2.1.BABASI CEZAEVİNDE OLAN ERGENLER

Ergenlik kelimesi, Latin kökenli olan, yetişkinliğe doğru büyüyen anlamındaki *adolescere* yükleminden türemiştir. Ergenliği yaşam döngüsünün ikinci on yılı olarakta söyleyebiliriz. Bireyler, bu dönemde daha mantıklı, muhakeme gücü yüksek, üst düzey düşünen hale gelirler ve kendi kararlarını daha iyi alabilirler. Ergenlik bir geçişler dönemidir (Steinberg, 2007).Ergenlik dönemi kişinin fizyolojik olarak gelişmesi, ekonomik olarak karar verme sürecine ve duygusal gelişiminin yanı sıra toplumsal olayları algılayışınada etki eder. Bu dönem çocukluk döneminin bitimi ile başlayıp fizyolojik olarak erişkin bir bireyin yaşantısına ulaşımcaaya kadar devam eder. Bu süreç 13- 22 yaş arasını kapsar ve görülen en önemli değişiklik, kızlarda adet olma ve göğüslerin büyümesi, erkeklerde ise vücutta kılların oluşumu ve sesin kalınlaşması ile başlar (Koç, 2004).

Ergenlik döneminde olan genç, yetişkinler gibi birçok zorlu yaşam olaylarıyla karşılaşmaktadır. Deprem, sel gibi doğal afetlerin yanında, anne-babanın veya sevilen bir yakının kaybı, anne veya babanın hapiste olma durumu, anne-babanın ayrılması, okul ya da adres değişikliği, gelecekle ilgili kaygılar, sınav stresi gibi ciddi yaşam sorunlarıyla karşı karşıya kalabilmektedirler

Ergenliğe giren çocuk bu fiziksel ve psikolojik olarak yaşadığı değişimlere adapte olmaya çalışırken, ebeveynleri ve sosyal çevresinde yaşadığı sıkıntılarda kişinin bu sürece uyum sağlamasını zorlaştırabilir. Ebeveyni yanında olan ergenin bu süreçlerde yaşadığı sıkıntılar göz önüne alındığında , babası cezaevinde olan ergenler için bu durum daha da sıkıntılı bir hal alabilmektedir.

Böylesi zorlu yaşam olayları karşısında bir çok ergen sıkıntı yaşarken bir kısmı bu duruma çabuk uyum sağlayıp adapte olabilmekte ya da bu zor durumdan çok fazla etkilenmemektedir. Bu uyumun sağlanmasında en temel faktör, kişilerin bir takım adımlar atmasını gerekli kılan, çaba ve zaman gerektiren psikolojik dayanıklılık olgusudur.

Walsh (2006), psikolojik dayanıklılığı "bir problem ile karşılaşıldığında bu durumdan daha güçlü bir şekilde kurtulmayı, bir kriz durumunda gelişim göstermeyi ve dayanıklı olmayı sağlayan aktif bir süreç" olarak tanımlamıştır (Akt. Akın, 2012).

Psikolojik dayanıklılık, bireylerin stresle başa çıkmalarına yardımcı olarak onların sıkıntılı yaşam şartlarıyla mücadele etmelerini yardımcı olur (Akt. Sezgin, 2012). Bu kişiliğe sahip bireylerin daha verimli bir yaşam sürmesine katkı sağlar.

Ayrıca babanın cezaevinde olması durumunda yoksunluk yaşayan genç çeşitli sorunlar yaşayabilmektedir. Çünkü ailede anne kadar babanın da ergen üzerinde etkili ve önemli olduğu bilinmektedir (Ryder, 1995; Saporta, 2002; Yavuzer, 1993). Baba, ergenlerin dış dünya ile arasında aracı durumundadır. Onun rehberliği olmadan çocuk sağlıklı ilişkiler kuramaz. Baba yoksunluğu, çocuğu anneden ayrılmak kadar olumsuz etkiler (Şahbaz, 1994). Böyle bir durumda, çocuklar "evde olmayan" ve ihtiyaç duyduklarında kolaylıkla ulaşamadıkları babalarını doğal olarak "ihmal edici" olarak algılayacaklardır. Bu durumdaki bir çocuk, babasının kendisini ihmal etmesini, içten içe babasının kendisine değer vermediği, önemsemediği, hatta sevmediği şeklinde yorumlayabilir (Öngider, 2006).

Literatüre baktığımızda, Özdal F. ve Aral N. (2005)'de yaptığı bir araştırmanın sonucuna göre, baba yoksunu olan çocukların sosyoekonomik düzey, yaş, cinsiyet değişkenleri açısından durumluk ve sürekli kaygılarının anne-babasıyla yaşayan çocukların kaygılarından yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca yaşın durumluk kaygı puan ortalamaları üzerinde; baba yoksunluğunun nedeninin sürekli kaygı puan ortalamaları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olduğu da belirlenmiştir. Yani herhangi bir sebepten dolayı baba yoksunluğu içinde olan gençlerin kaygı seviyesi anne babasıyla yaşayan çocuklardan daha fazla bulunmuştur.

Kaygılı kişi kendini endişeli, gergin, korku içinde her an olumsuz bir şey olacakmış gibi karşı karşıya kalabilir. (Aral, 1997). Kaygının normal düzeyde, zaman zaman yaşanması ergenlerin gelişimini olumlu yönde etkilerken, kaygının yoğun yaşanması başarıyı olumsuz etkilemektedir. Beklenmedik kontrol edilemeyen şekilde gelişen iç ve dış olaylar süreci olan durumluk kaygı ve sürekli kaygı şeklinde ele alınabilir. Kaygılı olan gençler birçok sorunun yanı sıra günlük hayatını

etkileyebilecek birçok rahatsızlıklar da yaşayabilirler. Bu durum ergenin her alanda etkilenmesini sağlar. Gelecekte ki problemlere de zemin hazırlamaktadır.

Aynı zamanda hapse girmiş baba, anne, kız ya da erkek kardeş gibi birinci derece yakınları ve amca, teyze, büyükanne ya da büyükbaba gibi ikinci derece yakınlarının olması gencin suç işlemede belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır. Tutuklu anne-babaya ya da suçlu büyük kardeşe sahip olma gençlik suçluluğunun en önemli belirleyicileri olarak gösterilmektedir(Farrington ve ark. 2001: akt seyhan ve zincir).Aile ilişkilerinin bozulması, boşanma, hapiste olma durumu, ebeveyn ölümü ya da benzeri sebeplerden dolayı çocuk, baba yoksunluğu ile karşı karşıya kalmakta, bunun sonucu olarak da çocuğun gelişimi ve topluma uyumu olumsuz yönde etkilenmektedir. (Torun 1986)

Ebeveyn yoksunluğu hem kız hem de erkek çocukların benlik algılarını olumsuz yönde etkileyebilir. (Erikçi, 2005; Kılınç, 2011; Maier ve Lachman, 2000; Özkardeş, 1994).Benlik saygısı, bireyin kendi hakkında ne hissettiği ne düşündüğü ya da neye inandığı ile ilgili, kendini algılayışıdır.Aile içerisindeki herhangi bir yoksunluk ergenin kendilik anlayışını negatif anlamda zarar verebilir. Anne-babanın ve arkadaşlarının ergenle olan ilişkisi, ergenin benlik algısına katkı sağlar. Özellikle anne-baba desteği ergenlerin kendilerini önemli ve değerli algılamaları için önemli bir unsurdur (Kulaksızoğlu, 1998).

Pedersen, Rubenstein, Yarrow (1979) yaptıkları çalışmada, babası olmayan bebeklerin gelişim testinden daha düşük puan aldıklarını ve daha az sosyal tepkide bulduklarını söylemiştir. Tek ebeveynle büyüme durumunda kalan çocuk ve ergenler için yaşam diğerlerinininkinden daha zor ve çalkantılıdır. Yoksunluğun getirdiği sorumluluğu anne kadar çocuk da taşımaktadır. Bakım veren ebeveyn ve ergen bu durumdan karşılıklı etkilenmektedir. Bu krizin aşılması sırasında ebeveynler de çocuklar da bildikleri, tanıdıkları aile kavramını yeniden oluşturmakta ve stres yaşamaktadırlar. Özellikle okul çağı çocuğunda stresin ve kaygının etkili olduğu bilinmektedir (Akaygün, 2002).Bu duruma ek olarak ergenin aile içerisinde yaşadığı yoksunluklar bu stresli dönemi daha da büyütürken çocuğun kaygılı, depresif özellikler geliştirmesine ortam sağlamaktadır. (Saylor, 1993).

Babanın genellikle anne ve çocukları için güven kaynağı olduğu belirtilmektedir. Çocuklar babayı güçlü, saygı uyandıran kişi olarak görmekte ve

babanın çocuğuna karşı olan tutumlarının niteliği çocuğun gelişim alanlarını etkilemektedir. Anne baba arasında uyumlu ilişkiler, anne-çocuk arasındaki ilişkiyi de pozitif yönde etkilemektedir. Babanın varlığı ve anneye desteği, anne-çocuk ilişkisinin daha sağlıklı olmasını sağlayarak aile iletişimini güçlendirir(Torun, 1986).

Babanın genç yaşamındaki yeri en az anneler kadar önemlidir ve çocuklar genelde babalarının yakınlarında bulunmasını isterler. Babanın yokluğu ve kaybı çocuk için devamlı bir acı kaynağı olabilir. Bununla birlikte babanın mutlak yokluğu halinde çocuklar babalarını ya idealize ederler ya da tamamen kötü oldukları gerekçesiyle reddedebilmektedirler (Pryor ve Rodgers, 2011).

Baba sadece çocuğun duygusal ve sosyal gelişimde değil aynı zamanda özellikle çocuğun cinsel kimlik kazanmasında da etkili bir rol üstlenmektedir. Çocukların ilerde cinsel kimliklerine karşı olumlu bir tutum geliştirmelerinde babanın etkisi oldukça fazladır. Babalarıyla yeterince birlikte olamayan onunla özdeşim kurabilecek yeterli zamanı geçiremeyen çocuk, cinsel kimlik kazanmada mahrumiyet yaşamakta ve çeşitli sorunlar ile karşılaşmaktadır. Özellikle erkek çocuklar açısından cinsel kimlik gelişiminde baba modelinden mahrum kalmaları ve bu yüzden özdeşim kurabileceği tek modelin anne olmasından dolayı kendisini anneyle özdeşleştirip kadın davranış rolleri edinerek cinsel kimlik gelişiminde ciddi sorunlar yaşamaktadır. (Yavuzer, 2005).

Bununla birlikte çocuğun zihinsel gelişiminde de baba rolleri etkilidir. Babanın çocukla olan olumlu ilişkisi ve çocuğa bakımı çocuğun zihinsel gelişimini olumlu etkilerken; babanın çocukla olan iletişiminin zayıf olması ve çocuğun özgürleşmesi aşamasında sınırlayıcı davranışlarda bulunması, çocuğun zihinsel gelişimini olumsuz etkilemektedir. (Özkardeş, 2006).

Toplum halinde yaşayan insanların topluma uyumunda ve sosyalleşmesinde ailenin yeri kuşkusuz ki tartışılmazdır. Toplumun en küçük birimi olan ve toplumu oluşturan aile, çocuk için toplumu en yakın hissettiği alandır. Çocuğun doğuştan itibaren aile içinde geçirdiği sosyal yaşantılar ve kültürlenme, onun toplumla olan etkileşiminde rollerini topluma uygun oynamasını sağlamaktadır. Annenin rolleri çocuk için toplumun kadın profilini, babanın rolleri ise toplumun erkek profilini yansıtmaktadır. Genellikle kız çocuğunun anne ile erkek çocuğun ise baba ile olan iletişimi daha kuvvetlidir. Kız çocuğu daha çok annesini örnek almakta, sorunlarını

onunla paylaşmakta ve etkileşimi daha çok onunla yaşamaktadır. Erkek çocuklar ise daha çok babalarını örnek ve model almakta, sorunlarını ve yaşamıyla ilgili erkek rollerini onunla paylaşmakta, en çok ondan etkilenmektedir. Bu nedenle babanın yokluğundan daha çok erkek çocuğu annenin yokluğundan ise kız çocuğu etkilenmektedir. Aynı zamanda küçük yaştaki çocuklar yeme, giyme, temizlik vb. konularda anneye daha fazla bağımlı kalmakta, babanın etkisi ise çocuğun ileriki yaşlarında ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ailede bir ebeveynin eksikliği, yeri doldurulmadıkça çocuk açısından toplumdaki kadın ve erkek rollerinde eksikliğe neden olmakta ve bu durum çocuğun cinsel yaşamından, çevreyle etkileşimine dayanan sosyalleşme sürecine kadar birçok boyutta sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Nitekim tam aileye sahip çocukların günlük yaşamda uymak zorunda oldukları rol ve kuralları anne-babalarından öğrenme oranı % 90,7 iken, bu oran tek ebeveyni anne olan çocuklarda % 70.1'e, tek ebeveyni baba olan çocuklarda ise %69.4'e düştüğü görülmüştür (Şentürk, 2006).

Aynı zamanda çocuklar cinsiyet rollerini anne ve babalarıyla kurdukları özdeşim sonucu öğrenirler. Kız çocuklar genellikle annelerini taklit etmeye onlar gibi davranmaya, onların kıyafetlerini giymeye çalışırken, erkek çocukları da baba gibi konuşma, davranma ve babayı taklit etme davranışı gösterirler. Eğer çocukların özellikle 3 yaş civarında özdeşim kurabilecekleri bir ebeveyni(model) yoksa(erkek çocuk için baba, kız çocuk için anne) veya çocuğa bu yönde model olacak ebeveyn uzakta ve düzenli olarak görülüyorsa çocuğun erkek veya kadın rollerini öğreneceği modelin eksik olmasından dolayı çocuğun cinsel gelişiminde ve cinsel kimliğinde ciddi sorunlar yaşanmakta ve genellikle küçük yaşlardan itibaren görülen erkek çocukların kız çocukları gibi, kız çocuklarının da erkek çocuklar gibi davranmasının kaynakları alt yapısını oluşturmaktadır (Semerci, 2006). Yine cinsiyet rolünü kazandıracak rol modelin eksik olması nedeniyle cinsel gelişimde yaşanan bu zorluk çocuğun eşcinselliğe yöneltebilmektedir. Eşcinselliğe yönelmiş erkekler incelendiğinde bunların daha çok babasız bir çocukluk yaşadıkları görülmektedir (Özgüven, 2000).

Ayrıca çocuk ve ergenin ailede yaşadığı sorunlar çocuğun, ailede öğrendiği ahlak ve toplumun değer sistemini yansıtan üst benliğinin (süperego) gelişmemesine neden olmaktadır. Gelişmeyen üst benlik, çocuğun saldırgan ve suça yönelimli davranışlarını durduramamakta ve denetleyememektedir. Bu nedenle ailede

doyurulmamış ihtiyaçlar çocuğun suça ve şiddete yönelmesine neden olabilmektedir (Yörükoğlu, 2000).

Birçok çalışma gösteriyor ki çocuk, fiziksel ve ruhsal gelişimini en iyi ailesinin içinde tamamlar. Çocuk hem annesinin hem de babasının ilgisine, sevgisine ve şefkatine muhtaçtır. Çocuğun sağlıklı bir gelişime ve ruh sağlığına sahip olması ancak çocuğun kişiliğinin ideal bir aile yapısı ile yoğrulması sonucu mümkün olmaktadır. Ancak günümüzde yaşanan ebeveyn kaybı, boşanma gibi aile değişimleri, geçişleri ve parçalanmaları bu sürecin sağlıklı işlemlerini engellemektedir (Tarhan, 2011).

Kişi hayatında boşanma, ölüm veya diğer sebeplerle ilgili önemli kayıplar kişilerde açıkça görülebilecek birtakım tepkilere neden olabilir. Bunlar arasında ilk anda hislerin donması ve şok hali, arama ve özlemini çekmek, kişisel organizasyonun sarsıntıya uğraması, umutsuzluk ve bir dereceye kadar yeniden organize olma sayılabilir (Walczak ve Burns, 2004).

Ergen, yakın birisinin kaybı çocukta eskisi kadar sevmeyeceği ve tehlikelerle karşı karşıya kalacağına dair bir algı ve his oluşturabilmektedir. Ebeveynlerinden ya da ebeveynlerinin birisinden uzak kalmak çocuğun güven ve sevgi ihtiyacı zedelenebilmektedir.

Bu ergenler, ayrılık olayını algılayabildikleri bütün gelişim dönemlerinde ortak tepkiler gösterebilirler. Bunlardan en başlıcası öfke ve kızgınlıktır. Bu kızgınlık değişik zamanlarda değişik gruplara karşı olabilmektedir. Ev ortamında tek ebeveynine, okulda öğretmenine ve arkadaşlarına, sokakta akranlarına, bu duygu yoğunluğunu agresif davranarak yansıtabilir. Bu öfke ve kızgınlık hali çocuğun yeni bir aile yaşamına uyum sağlamasında yaşadığı ve yaşaması gereken bir duygusal geçiş dönemini yansıtmaktadır. Çocuğun bu geçişi yaşarken gösterdiği öfke ve kızgınlıklara yine çevresi tarafından aynı öfke ve kızgınlıkla cevap verilmesi bu geçişin çocuk yaşamında daha ağır sonuçlar doğurmasına ve bu duygusal gelişimin gecikmesine neden olabilmektedir. Dışa yansıtılmayan ve içsel süreçlerde hapsedilen bu öfke ve kızgınlık çocuğun ruhsal yaşamında derin izler bırakabilmektedir. Bu çekilme çocukta içe kapanma, toplumdan tecrit olma, yalnızlaşma davranışları şeklinde çocuğun davranışlarına yansımaktadır (Öztürk, 2005).

Babası cezaevinde olan çocuk ailede yaşanan sıkıntıları çok küçük yaşta olsa dahi çevresinde olan biteni hissedebilmekte ve takip edebilmektedir. Bu tür sıkıntıları olan çocuk, problemini sözlerle anlatamadığı vakit çeşitli vücut tepkileri ile ifade edebilmektedir. Bu ifadeler tırnak yeme, altını ıslatma, sık sık hasta olma, bağırsak problemleri, evden ve okuldan kaçma, madde kullanımına yönelme, kendisine ait olmayan şeyleri alma gibi depresif durumların habercisi olan tepkiler ortaya çıkabilmektedir.

Ergenlerin ayrılık olayından etkilenme durumu zamana ve mekâna göre de değişebilmektedir. Örneğin olayın yaşandığı dönemdeki toplumsal inançlar, toplumun ayrılığa bakış açısı, kötü damga yeme ihtimali, hukuki durum gibi etkenler çocuğun etkilenme düzeyini etkilemektedir. Bununla birlikte çocuğun yaşı da önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gençler küçük yaşta ayrılık olayını algılaması daha zorken aile geçişlerinin yaşandığı zamanlarda algılama yaşında olan çocuklar ise bu olumsuz durumdan daha fazla etkilenebilmektedir (Pryor ve Rodgers, 2011).

Bununla birlikte Şentürk (2006), ebeveyn kaybı veya ayrılığı sonrası çocukların korku ve endişe duyduklarını ve gece uyduklarında kâbuslar gördüklerini belirtmektedir. Araştırmasında anne-babalarıyla birlikte yaşayan tam aileye sahip çocuklarda korkunç, zarar verici sonu ölümle biten rüyalar görme oranı %16.8 iken, bu oran tek ebeveyni annesi olan çocuklarda %26.8'e, tek ebeveyni babası olan çocuklarda %33.3'e, yurttan yaşayanlarda %35'e, yükseldiğini tespit etmiştir. Yine bu araştırmasında anne-babası boşanmış çocuklarda bu tür rüyalar görme oranı, ebeveynini ölüm nedeniyle kaybeden çocuklardan daha yüksek çıkmıştır. Bu durum eşlerin ayrılığı süresince yaşanan tartışma ve depresyon halinin çocuklar üzerinde çok daha fazla etkili olduğunu ispat etmektedir (Demirbilek, 2013).

Yapılan araştırmalarda aile yapısının bozulduğu ailelerdeki çocukların depresyon düzeyleri, tam aileye sahip çocukların depresyon düzeylerinden daha fazla bulunmuştur. Özellikle çocukta reddedilme duygusu yoğunlaştığı için çocuktaki kaygı ve depresyon düzeyi artmaktadır. Cinsiyet değişkenine göre de bu durum farklılık arz etmektedir. Nitekim bu tür ailelerdeki kız çocuklarının depresyon düzeyi erkek çocuklarına göre daha fazladır (Aral, Gürsoy ve Dizman, 2006). Fakat bununla birlikte erkek çocuklar yapısı gereği yaşadıkları sıkıntıları içe atmakta ve

paylaşmamaktadırlar. Kız çocuklar ise yaşadıkları sorunları genellikle ebeveynleri, özellikle anne ile rahatlıkla paylaşabilmektedirler. Bu nedenle erkek çocuklar açısından ileride içe kapanmaya dayalı ruhsal sıkıntılar daha fazla görülebilmektedir (Aral ve Gürsoy, 2000). Aynı zamanda her anne-baba ayrılığı ve ebeveyn kaybı yaşayan çocuğun ileride ruhsal sorunlar ve depresif durumlar yaşayacağı kesin bir kural değildir. Nitekim bu durum evden ayrılan veya ölen ebeveynin yerini kimin doldurduğuna ve geriye kalanlarla olan ilişkisine göre değişebilmektedir (Yörükoğlu, 2000).

Ebeveyninden ayrılma çocuğun psikolojik ve sosyal yaşamında çocuğun geçmişindeki herhangi bir ayrılmadan farklıdır ve çocuğun problem çözme yetisi konusundaki sınırlı gücü bu tehlike ile baş etmek için yeterli olmayabilmektedir.

Tek ebeveynli yaşam ve çocuğun gelişim sürecinde yaşadığı bu çalkantılı dönem onun okul ve aile eğitimini de etkilemektedir. Eğitim kademeleri ilerledikçe ve ilerleyen gelişim aşamalarında bu durum çocuğun ve ergenin okul ve aile eğitiminde çeşitli sorunlara ve algılamalara neden olmaktadır (Demirbilek,2013).

Okul öncesi çocuklar ebeveyninden ayrılmayı tam olarak kavrayamazlar. Özellikle bu yaş grubundaki (4-6 yaş) çocuklarda altını ıslatma, parmak emme, kâbus görme, içe kapanma, huysuzluk ve saldırganlık gibi davranışlar görülmektedir.7-11 yaş grubundaki çocuklarda ise üzüntü duyma, söz dinlememe, içe kapanma, altını ıslatma, derslerinde başarısız olma, kıskanma gibi davranışlar görülmektedir. Ergenlik ve Gençlik dönemlerindeki çocuklarda ise okul yaşamından erken ayrılma, eğitimi yarıda bırakma, otoriteye başkaldırma, benlik ve cinsel kimlikte uyumsuzluk gibi davranışlar görülmektedir (Özgüven, 2000).

Anne- baba kaybı, çocuklar için oldukça zorlu bir yaşamı beraberinde getiren bir olaydır. Anne baba kaybı yaşayan çocuklar birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Anne- baba kaybı yaşayan çocuklar sosyal, fiziksel ve psikolojik açıdan zarar görmektedir. Bu sorunlar, çocukların tüm yaşamlarını etkileyebilecek boyutlardadır. Anne-baba, çocuklar için güven ve destek sağlayan, bakan, büyüten kişilerdir. Bu kişilerin kaybı durumunda çocuğun hayatı birçok yönden olumsuz etkilenir. Çocukların anne veya baba kaybıyla yaşamlarında meydana gelen değişikliklere uyum sağlaması her zaman kolay olmamaktadır.

Kayıp, bireylerin yaşamında önemli yer tutan bir yaşam olayı olarak değerlendirilmektedir. Olumsuz bir yaşam olayı olarak değerlendirilen kayıp, özellikle kaybedilen kişi anne ya da baba olduğunda çocukların ruh sağlığını etkilemektedir.

Çocukluk çağındaki yakın kaybının depresyon ile ilişkili olabileceği saptanmıştır. Ebeveyn kaybı ruhsal bir travma olarak ele alınmaktadır. Ebeveyn kaybı yaşayan çocukların psikolojik, davranışsal ve duygusal açıdan savunmasız hale geldiği söylenmektedir (Uluğ, 2008).

Ebeveyn kaybının özellikle küçük yaştaki çocuklar üzerindeki en önemli olumsuz etkisi çocuğun bırakılma, terk edilme, sevilme gibi duygusal konularda eksiklik yaşaması ve bu yönde kaygılar taşımasıdır. Bu terk edilmişlik duygusu çocukta uyumsuzluk, yalnızlık ve boşluk duyguları oluşturur. (Koçak, 2007).

Özellikle okul yaşında olan çocuklar açısından ebeveyn kaybı, çocuğun ruh sağlığı problemleri yaşamasına, düşük akademik başarıya, düşük benlik saygısına sahip olmalarına ve daha fazla dıştan denetimli olmalarına neden olmaktadır (Dowdney, 2000).

Ayrıca ebeveyn kaybı veya yokluğu sonrasında ailelerin normalleşmesi için zamana ihtiyaçları vardır. Özellikle ailedeki çocukların, ailedeki bu değişime, olağan dışı duruma ve rollerin değişmesi sürecine uyum sağlarken çeşitli sosyal ve duygusal güçlükler yaşamaları muhtemeldir (Alıcı, 2010).

2.2 TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR

Öz Belirleme Kuramı'na (Self-Determination Theory) göre de insanların üç temel psikolojik ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçlar özerklik, yeterlik ve ilişkili olma olarak tanımlanır. Temel psikolojik ihtiyaçların doyurulması, hayatta kalmak, büyümek ve kişisel bütünlüğe ulaşmak için gereklidir (Ryan, Sheldon, Kasser ve Deci, 1996). Bu temel psikolojik ihtiyaçları beslemek önemlidir.

Deci ve Ryan (2000), üç temel ihtiyaçların evrensel olduğunu dile getirmiştir. Yalnızca bu durumun bütün kültürlerde aynı doyurulduğu anlamına gelmediğini dile getirmiştir. Her kültürün değerleri farklı şekillerde içselleştirmesine bağlı olarak temel ihtiyaçlar da farklı şekillerde doyurulmaktadır. Deci ve Ryan'ın Öz-Belirleme Kuramı, insanların bu ihtiyaçlarının tatmini ölçüsünde psikolojik bir iyi olma

düzeğine sahip olduklarını öne sürmektedir. Bireylerin içinde buldukları ortam ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olursa insanların iyi olma düzeyleri artar. Eğer bireyin sosyal çevresi ihtiyaçların beslenmesinde ketleyici ve engelleyici olursa bireylerin iyi olma düzeyleri azalır.

Öz Belirleme Kuramına göre, özerk olan kişiler kendilerini telkinde bulunabildiklerinden dolayı davranışlarını kendileri kontrol edebilmekte ve başlatıp devam ettirebilmektedir (Ryan, 1995: Akt Yarkın).

Kişiler kararlarını seçme noktasında içinde buldukları ortamdan ne kadar çok özerklik desteği alırsa (takip edilmeme, baskıya ve zorlamaya maruz kalmama vb.) kararlarındaki öz belirleme düzeyi de o kadar çok artmaktadır.

Özerklik ihtiyacı kişinin yaşamındaki aktivitelerde seçme şansını ifade etmektedir. Bireyin kendi davranışlarını bütünüyle kabul etmesi, eylemleri başlatması ve davranışlarının arkasında durmasıdır (Deci ve Ryan, 1985 :Akt Çankaya, 2009).

Kişinin davranışlarını belirleyebilmesi ve bağımsız olarak karar verebilmesi anlamına gelmektedir. Kişi seçme şansına sahip olduğu ölçüde bu ihtiyacı karşılanmaktadır. İkinci ihtiyaç ise yeterlik ihtiyacıdır ve kişilerin kendi kapasitelerini kullanabilmeleri sonucu ortaya çıkan bir “yeterli olma” durumudur. Başarılı bir şekilde yaptığı işlerin üstesinden gelebilen ve yaptığı işler takdir edilerek yeterliğini fark eden kişilerin bu ihtiyacının karşılandığı düşünülmektedir. Üçüncü ve son ihtiyaç ise bağlılık ve ilişkili olma ihtiyacıdır. Buna göre bireyler kendilerini bir yere ait hissetmeye ve çevresindeki insanlarla ilişkili olmaya bir bağlılığa ihtiyaç duyar (Sari, Yenigün, Altıncı & Öztürk, 2011). Bir dine mensup olma, siyasi parti sempatisini olmak gibi kendini bir gruba bağlamaya yönelik bu tutumların bu ihtiyaçla ilgili olduğu düşünülmektedir (Sarı ve ark., 2011).Legault ve arkadaşları (2006) gerçekleştirdikleri araştırmada kişilerarası ilişkinin az olmasının ergenlerin motivasyonunu olumsuz yönde etkilediğini bulmuşlardır.

Temel psikolojik ihtiyaçların tam olarak karşılanmaması durumunda sağlıklı bir gelişimin meydana gelemeyeceği ifade edilmiştir.Örneğin, bir sosyal çevre bireyin yeterlik ihtiyacını karşılıyor fakat ilişki ihtiyacını doyurmada başarısız oluyorsa kişinin iyi oluşu olumsuz yönde etkilenecektir. üç temel ihtiyaçların evrensel olduğunu, fakat bunun bütün kültürlerde aynı şekilde doyurulduğu veya

ifade edildiği anlamına gelmediğini ifade etmektedirler. Her kültürün değerleri farklı şekillerde içselleştirmesine bağlı olarak temel ihtiyaçlar da farklı şekillerde doyurulmaktadır (Deci ve Ryan: Akt, İlhan, 2009).

İnsanların, sosyal yaşamlarında yukarıda bahsedilen temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, psikolojik iyi olmaları ile olumlu yönde ilişkili olduğu öne sürülmüştür (Ntoumanis, Edmunds, Duda: Akt, Sarı, Yenigün vd.).

Tatarlı (2015) yaptığı araştırmada, bazı kişisel özellikleri (yaş, kardeş sayısı, tam aile veya tek ebeveynli aile olma, anne-baba eğitim düzeyi, ebeveyn kontrolü) ve sosyal destek algıları (aile ve arkadaşan algılanan) farklı 14-18 yaş aralığında bulunan ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının (ilişki, yeterlik, özerklik) incelemiştir. Temel psikolojik ihtiyaçlara ilişkin bulgularda; ilişki ihtiyacı alt boyutunda cinsiyetler arasında farklılaşma olduğu görülmüş, kız ergenlerin ilişki ihtiyacı, erkek ergenlere göre daha fazla bulunmuştur. Aileden ve arkadaşlardan yüksek sosyal destek algılayan ergenlerin yeterlik ve özerklik ihtiyacının, düşük sosyal destek algılayan ergenlere göre daha fazla olduğu gözlenmiştir. Arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve cinsiyet ortak etkisine bakıldığında ise, arkadaşlardan yüksek sosyal destek algılayan erkek ergenlerin yeterlik ihtiyacının, düşük sosyal destek algılayan erkek ergenlere göre; arkadaşlardan yüksek sosyal destek algılayan erkek ergenlerin özerklik ihtiyacının, yüksek sosyal destek algılayan kız ergenlere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Bazı kişisel özelliklere (yaş, tam aile veya tek ebeveynli aile olma, baba eğitim düzeyi) göre psikolojik ihtiyaçlarda anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Bununla birlikte çok kardeşi olan ergenlerin yeterlik ihtiyaçlarının, tek çocuk olan ergenlerden yüksek olduğu görülmüştür. Annesi ortaokul ve üzerinde eğitim almış olan ergenlerin özerklik ihtiyacı, annesi okuma yazma bilmeyen ergenlerden daha yüksek bulunmuştur. Yüksek ebeveyn kontrolü olan ergenlerin düşük ebeveyn kontrolü olan ergenlere göre ilişki ihtiyacının daha yüksek, özerklik ihtiyacının ise daha düşük olduğu gözlenmiştir.

Demirbaş'ın (2014) yaptığı araştırmada üst-düzye kişilik ile yaşamda anlam arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların aracılık rolü incelenmiştir. Lise öğrencilerinin üst-düzye kişilik yapıları ile yaşamda anlamın varlığı arasındaki ilişki temel psikolojik ihtiyaçlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Lise öğrencilerinin üst-düzye kişilik yapıları ile yaşamda anlam arayışı arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların aracı rolü yoktur. Ancak esneklik ve yaşamda anlam arayışı arasında

pozitif yönde anlamlı bir ilişkili bulunmuştur. Durağanlık ile yaşamda anlam arayışı arasında ise, anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bu model her iki cinsiyet grubunda aynı şekilde geçerlidir.

Başka bir araştırmada 10. sınıf öğrencilerinin matematik öğretimi sürecinde, temel psikolojik ihtiyaçlarının (özerklik, yeterlilik ve aidiyet) karşılanmışlık seviyeleri, matematik öğrenmeye yönelik motivasyonel düzenlemeleri (dışsal olarak, içe yansıtılarak, özdeşleştirilerek ve içsel olarak düzenlenmiş motivasyon) ve matematik kaygı seviyeleri arasındaki ilişkileri belirlemektir. Yapılan analizler sonucunda motivasyonel düzenlemelerdeki özerk karar verilmişlik düzeyi arttıkça, bu düzenlemeler ile matematik kaygısı arasındaki korelasyon değerlerinin azaldığı ve motivasyonel düzenlemeler ile temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmışlık düzeyleri arasındaki korelasyon değerlerinin arttığı bulunmuştur. Matematik kaygısı ile en az özerk karar verilmişlik olan dışsal olarak düzenlenmiş motivasyon arasındaki korelasyon değerinin düşük düzeyde pozitif yönlü, en çok özerk karar verilmişlik olan içsel olarak düzenlenmiş motivasyon arasında ise düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Bu araştırma Özerk Benlik Yönetimi Kuramının matematik eğitimine bir yansımaları göstermektedir. Ayrıca, bu araştırma ile matematik öğrenmeye yönelik motivasyonel düzenleme seviyesini ölçen Akademik Öz-Düzenleme Ölçeği ve matematik öğretimi sürecinde temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmışlık düzeyini ölçen Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği ülkemiz literatürüne kazandırılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmışlık düzeyi yüksek olduğunda, kişinin motivasyonel düzenlemelerdeki özerk karar verilmişlik düzeyi artmakta ve buna bağlı olarak matematik kaygısı azalmaktadır. Bu sonuç, matematik eğitiminde, öğrencilerin matematiğe yönelik motivasyonlarının kendileri tarafından bilinçli bir şekilde oluşturulması ve bununla beraber matematik kaygılarının azalması için matematik öğretimi sürecinde temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini vurgulamaktadır (Durmaz, 2012).

İlhan (2009), üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları ve amaç-benlik uyumlarının ihtiyaçlar doyumunu ve öznel iyi oluşu ne düzeyde etkilediğini araştırmıştır. Bunun sonucunda Yaşam amaçları psikolojik ihtiyaç doyumunu ve öznel iyi oluşla anlamlı düzeyde ilişkilidir. İçsel amaçlara daha fazla sahip olmak, öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçların doyumuna ve öznel iyi oluşlarına katkı

sağlarken; dışsal amaçlara sahip olmak ihtiyaç doyumunun ve öznel iyi oluşun azalmasına neden olmaktadır.

Temel ihtiyaçların doyumunun öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, (Deci, Ryan, Gagné, Leone, Usunov ve Kornazheva, 2001: Akt ilhan, 2009) ABD ve Bulgaristan’da çalışan işçilerin özerklik desteği ve ihtiyaç doyumları karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, her iki kültürde de benzerlik göstermiş, yani özerklik desteğinin ihtiyaç doyumu üzerinde ve ihtiyaç doyumunun da iyi oluş ve göreve bağlılık üzerinde pozitif yönde benzerlik bulunmuştur.

Bir araştırmada temel psikolojik ihtiyaçlar ile genel öz-yeterlik ve sürekli kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde öğrencilerin öz-yeterlik algılarının yükseltilmesi ve sürekli kaygılarının düşmesi için temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Temel psikolojik ihtiyaçların tatmini öz-yeterlik ve sürekli kaygıyı olumlu yönde etkileyerek öğrencilerin akademik başarılarına da katkıda bulunabilir (Sarı, Yenigün vd, 2011).

2.3 ERGENLERDE UYUM

Yaşam canlı varlığın sürekli olarak çevresine uyum sağlama içinde bulunmasıdır. Uyum dinamik bir süreçtir ve bireyin çevresinde yer alan farklılıklara karşı geliştirdiği tepkilerle sağlanır (Geçtan, 2004) Literatürde, ‘uyum-uyumsuzluk’, ‘normal-normal dışı’, ruh sağlığı açısından ise ‘sağlıklı-sağlıksız’ olarak ele alınmaktadır. Uyum kavramına istatistiksel yönden bakıldığında ise, çoğunluğun davranışını kriter olarak alıp, normal dağılım çizgisinin iki ucunda olmama halini ‘normal’ olarak onaylamaktadır.. Kliniksel yaklaşımlarda ‘normal’, ruhsal bozukluğa ilişkin semptomların yokluğu şeklinde kullanılmaktadır.

Başaran’a göre, iyi uyumun üç ögesi olduğunu söylüyor. Birincisi, bireyin kendine amaçlar bulmada, çözümler seçmede ve başarı derecesini saptamada, gerçek bilgileri kullanması yani gerçekçilik, ikincisi, olası problemlerle ve sıkıntılarla olumlu bir savaşımla kabullenme, yani yüklenme, üçüncüsü ise, kendine güven, kendine saygı, ilgi duyma, gibi özelliklerden oluşan kendini kabullenmedir. Bu üçünü yaşamında içselleştirebilen birey kendine güvenen ve uyumlu biri olacaktır (Başaran, 1994).

Ergenlerde uyuma baktığımızda birçok etkenden söz edebiliriz. Öncelikle ergenlik insan yaşamında birçok sorunu beraberinde getiren bir dönem olarak bilinmektedir. Kişi biyolojik, psikolojik gelişmeler ve değişmeler sonucu ortaya çıkan sorunlara birde babasının cezaevinde olması durumu eklenirse, ergen için bu durum oldukça çalkantılı geçebilir.

Özellikle farklı topluluklara uyum gösterebilme, toplumca istenen tutum ve davranışları gösterebilme ve toplumda kurulan ilişkilerden yeterince doyum sağlayabilme gibi kriterler, çocuğun ya da gencin toplumsal uyum düzeyini anlamada etkin rol oynar. Dolayısıyla aile içerisinde çocukların kendilerini özdeşleştirecekleri modeller zayıf ve yetersizse, ev dışındaki toplumsal uyumları ciddi bir biçimde engellenebilir (Yavuzer, 1998). Bu durum babası cezaevinde olan ergenler için daha zor süreçtir. Ergenin babasının yokluğunda, çevresinde ona model olacak kişilerin olması bu süreci daha rahat atlattıklarına yardımcı olabilmektedir.

Sağlıklı bir uyum sürecinin oluşması gencin yeteneklerinin gelişebileceği bir aile ortamı ile sağlanabilir. Aile, gencin kendisini ifade edebilmesine fırsat verdiği ölçüde genç, çevresindeki insanlar ve toplumsal değerlerle olumlu bir bütünleşmeyi gerçekleştirebilir ve böylece toplumun kendisinden beklediği davranışları da sergileyebilir.

Ergenlikte en zor gelişim süreçlerinden birisi sosyal uyum ile ilgili kısımdır. Bu uyum aile, arkadaşlar, okul çevresi ve diğer insanlarla birlikte olmaktır. Sosyalleşme sürecinde, ergen, yetişkin modeline ulaşmak için birçok duruma uyum göstermektedir. Bunlar, yeni arkadaş grupları, değişen sosyal davranışlar, yeni sosyal gruplar, sosyal kabulde ya da red edilmede yeni değerler gibi durumlardır. Ergenler bu gibi değişen süreçlere uyum sağlamak zorundadırlar (Hurlock 1980; Akt. Köksal, 1997).

Yörükoğlu'na (1993: Akt. Sarı, 2008) göre ergenlik dönemini kapsayan sosyal uyum sürecinde, ergenin bir takım uyumsuz hatta patolojik davranış bozuklukları sergilediği sıkça görülen bir durumdur. Kimi ergen bu uyumsuzluk sürecini daha az yıpratıcı etkilerle atlatırken, bir kısmı bu kadar şanslı olmayabilir. Gerek içinde bulunulan toplumun ölçüleri, gerekse aile-okul kıskacında anlaşılmayan genç ya içe kapanır kendine zarar verir (intihara kadar uzanan bir süreç), ya da çeşitli gruplaşmalarda toplumsal yaralara yol açar şiddet ve kaba kuvvet batağına düşer

veya da çeşitli bağımlılık yapıcı maddelere, sonuçta da cinsel sapmalara kadar sürüklenir.

Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada, aile işlevlerini sağlıklı algılayan öğrencilerin aile üyeleriyle, karşı cinsten arkadaşlarıyla, flörtleriyle, cinsellikle, öğretimle ve ekonomik sınırlılıklarla ilgili uyum sorunları yaşadıkları görülmüştür. Algılanan aile desteğiyle algılanan stres düzeyi ve ruhsal problemler arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Ergenlerin ailelerinden ve arkadaşlarından aldıkları destek arttıkça problem çözme becerilerinin de olumlu yönde arttığı görülmektedir. Aile desteği arttıkça ergenlerin uyum düzeylerinin arttığı, depresyon düzeylerinin düştüğü, ergenlerin aileleriyle pozitif etkileşiminin sosyal uyumlarını olumlu yönde arttırdığı görülmüştür. (Kızıлтаş, Bıyık ve Yemenici 2005).

Ebeveynlerinin meslekleri ve toplumsal statülerinin gencin arkadaşlarıyla ve toplumsal çevresiyle olan ilişkilerini etkileyeceği söylenebilir. Akyüz'e göre anne-babanın eğitim düzeyi ile gencin toplumsallaşma sürecindeki içselleştirme kapasitesi arasında, dilin gelişimi açısından bir bağlantı kurmak mümkündür. (Akyüz)

Yörükoğlu'na göre tutarsızlığın, geçimsizliğin ve baskının söz konusu olduğu ailelerin çocuklarının ise, sağlıklı bir gruptaki çocukların aksine toplumun normlarıyla zıtlaşan ya da ters düşen gruplara girme olasılığı daha yüksektir. Bu tarz gruplara giren gençlerin ise aile, okul gibi toplumsal çevrelerde uyumsuz ya da suçlu davranışlar sergilemesi görülebilmektedir. Ergenlerin uyumunda ailenin tutumlarının ne kadar önemli olduğunu birçok araştırma göstermiştir.

Buna ilaveten Biller'in (1970) yaptığı bir araştırmada toplumsallaşmanın başladığı ilk dönemlerde annenin ölümünün çocukta, sonraki yıllara göre daha ağır izler bıraktığı, babanın kaybının ise erkek çocuğu kız çocuktan daha çok etkilediği, sadece anne tarafından yetiştirilen çocuğun, baba koruyuculuğu altında büyüyen diğer çocuklarla olan ilişkilerinde bir eksiklik duyduğu ortaya çıkmıştır. Sebebi ve şekli ne olursa olsun ailedeki herhangi bir parçalanma durumu çocuklarda saldırganlık, hırçınlık, dikkat sorunları, okul başarısızlığı gibi birçok uyum ve davranış bozukluklarına neden olabilir ve çocukların gelişimi de olumsuz yönde etkileyebilir (Biller 1970: akt Geçtan).

Sonuç olarak literatüre bakıldığında, Avcı, (2006) ergenlikte toplumsal uyum sorunlarını incelediği araştırmasında sağlıklı ilişkiler sisteminin yer aldığı bir toplumun oluşabilmesi ve ergenlik çağında yaşanan sorunların “döneme özgü geçici sorunlar” olarak kalabilmesi için, bu sorunların gence en az zarar verebilecek şekilde başta aile olmak üzere, toplumsal çevrenin desteğiyle çözülmesini gerekli kılmının önemini vurgulamıştır.

Bu gösteriyor ki sağlıklı bir uyum sürecinin gerçekleşmesi gencin yeteneklerinin gelişebileceği bir aile ortamı ile mümkündür. Aile, gencin kendisini ifade edebilmesine olanak verdiği ölçüde genç, diğer insanlarla ve toplumsal değerlerle olumlu bir bütünleşmeyi gerçekleştirebilir ve böylece toplumun kendisinden beklediği davranışları da sergileyebilir. Özellikle babası cezaevinde olan ergenler için bu durum daha fazla önem taşır.

2.4 KİŞİSEL BİRİCİKLİK ALGISI

Kişisel biriciklik algısı, insanları birbirinden ayıran özellikleriyle kişinin kendisi değerli hissetmesidir. Yaşam tatmini ile pozitif, depresyon ile negatif ilişki gösteren kişisel biriciklik algısı (Şimşek, Yalınçetin, 2010), bireyin temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan ebeveyn desteği ile ilişkili olduğunu göstermiştir. (Şimşek ve Demir, 2014).

Biriciklik ihtiyacı teorisine göre insanlar, diğer insanlara çok benzemeye önem vermemektedir. Yüksek benzerlik durumunda bireyin olumsuz duygularının arttığı, çevresindeki insanlardan fiziksel olarak uzaklaştığı, akranlarının yargılarına daha az katıldığı ve kişiliğinin farklı yönlerini öne çıkardığı görülmüştür (Snyder ve Fromkin, 1977:Akt Şahin).

Biriciklik ihtiyacı ortamsal şartlara bağlıdır. Şartlara göre kazançlı olan benzer olmaksa kişi benzerliğe, farklı olmaksa farklılığa yönelmektedir. İlk defa girilen bir ortamda kabul görmek için benzerlik yönünde davranmak kazançlıdır (Fromkin ve Snyder, 1980, s.58); fakat benzerliğe yönelme çoğunlukla sadece başlangıç aşamasında gerçekleşmekte, daha sonra bireyde kendini biricik algılama isteği yeniden ortaya çıkmaktadır. Diğer insanlardan aşırı farklı olmak da kendi başına bir kazanç yaratmamaktadır, sadece belli bir benzerlik gösterilen bir referans grup içinde farklılaşmanın anlamı olmaktadır (Fromkin ve Snyder, 1980, s.75: Akt, Şahin 2015).

Amerikalı kadınların ölüm düşüncesi durumunda bireyselleşmeye ya da cinsiyet grubuyla bütünleşmeye yönelmelerini, biriciklik ihtiyacı düzeylerinin belirlediği görülmüştür. Cinsiyeti açısından bir grup üyesi gibi hissedilen ölüm düşüncesi durumunda gruba daha da entegre olurken, biricikliği yüksek olanlar daha da bireyselleşmeye yönelmişlerdir (Walsh ve Smith, 2007: Akt, Şahin 2015).

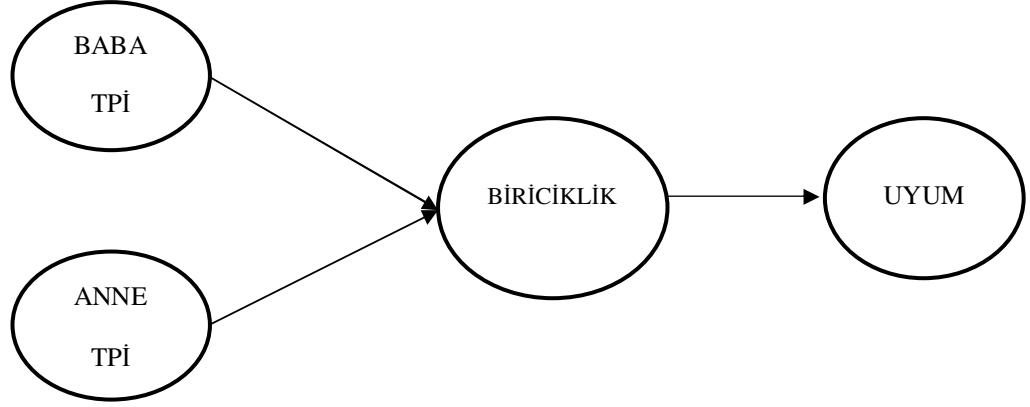
Kişisel Biriciklik Algısı Ölçeği'ni (KBAÖ) geliştiren Şimşek ve Yalınçetin (2010) biriciklik algısının temel psikolojik ihtiyaçlar ve yaşam tatminiyle pozitif; depresyon ve anksiyete ile negatif ilişki olduğunu bulmuştur (Şimşek ve Yalınçetin, 2010).

Batı kültürlerindeki bireylerin kendileri hakkında daha olumlu düşünürler. Aynı zamanda yarışmacı bireycidir; dolayısıyla insanlar, kendilerini başkalarından farklı kılabacak davranışlar sergilemek üzere cesaretlendirilirler. Ama aksine pek çok Doğu kültürü ve bazı Latin Amerika kültürleri daha toplulukçu bir nitelik taşır. Bu kültürlerdeki insanlar, başkalarıyla ilişkilerine dayalı olarak benliklerini tanımlamaya zorlanırlar; biriciklik ya da üstünlük vurgusu yoktur. Bu kültürel farklılıklar, benliği güçlendirme yanlılığının, Batı kültüründeki bireyleri karakterize edilebileceğini ama Doğu kültürlerine ait kişiler için geçerli olmayabileceğini düşündürmektedir. Heine ve Lehman (1995) bu varsayımı sınadıkları çalışmalarında Japon öğrencilerin Kanadalı öğrencilere göre daha az gerçekdışı iyimserlik gösterdiklerini bulmuşlardır. O halde Doğu kültürlerindeki insanların pozitif yanılsamalara başvurması görece daha nadir olabilir (Brown, 1998: Akt; Kart).

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1 ÇALIŞMANIN MODELİ

Baba Tpi: Babadan aldığı Temel Psikolojik İhtiyaçlar; Anne Tpi: Anneden aldığı Temel Psikolojik İhtiyaçlar; BİRİCİKLİK: Biriciklik; UYUM: Ergen Uyum

Yukarıda da görüldüğü üzere yapılan araştırma, yapısal eşitlik modelidir.

3.2 EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini İstanbul ilindeki babası cezaevinde olan, 14-18 yaş arası 100 ergenden oluşuyor. Hazırlanan veri formları elden dağıtılmış olup, verilerin analizine geçilmeden önce tüm soru formları kontrol edilmiş, eksik ya da yanlış olan formlar araştırmaya dahil edilmemiştir.

3.3 KULLANILACAK ÖLÇME ARAÇLARI:

3.3.1 DEMOGRAFİK SORU FORMU

Araştırmada katılımcılara ait verilerin toplanabilmesi için araştırmacı tarafından demografik soru formu hazırlanmıştır. . Bu formda katılımcıların yaşları, yaşadığı şehir, eğitim düzeyleri, sosyo ekonomik düzeyi, sağlık durumu, bakım verenle ilişki durumu, cezaevinde olan babayla ilişki durumunu belirlemeye yönelik sorular oluşturulmuştur.

3.3.2 TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR ÖLÇEĞİ

Deci ve Ryan (2000)'ın oluşturduğu Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği Kesici, Bozgeyikli, Sünbül (2003) ile Türkçe'ye uyarlanmıştır. Temel psikolojik ihtiyaçların

üç alt ölçeği vardır. Özerklik, ilişkili olma ve yeterlilik. 5'li likert tipi dereceli bir ölçek olarak geliştirilmiştir.(Bana hiç uygun değil), (Bana çok az uygun), (Bana uygun), (Bana oldukça uygun), (Bana tamamen uygun). Ölçeğin güvenilirliğini belirten iç tutarlık katsayıları özerklik ihtiyacı için 0.73, yeterlilik ihtiyacı için 0.61 ve ilişkili olma ihtiyacı için 0.73'dür. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı 0.76 bulunmuştur. Bu araştırmada kişinin temel psikolojik ihtiyaçlarının ebeveynleri tarafından karşılanıp karşılanmadığına bakılmıştır. Yüksek puan, kişinin temel psikolojik ihtiyaçlarının ne düzeyde karşılandığına dair algısına işaret etmektedir.(Yardın 2013)

3.3.3 KİŞİSEL BİRİCİKLİK ALGISI ÖLÇEĞİ

Şimşek ve Yalınçetin (2009) tarafından oluşturulmuştur. 5 madde ve 5'li likertten oluşan bir öz bildirim ölçeğidir.(Hiç katılmıyorum), (Biraz katılıyorum), (Katılıyorum), (Oldukça katılıyorum), (Tamamen katılıyorum). Cronbach's Alfa katsayısı .81 bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve tek faktörden oluştuğu görülmüştür. Ayrıca test-tekrar test güvenilirliği .80 çıkmıştır. Başka ölçeklerle olan korelasyonlarına bakılmış ayırıcı geçerliliğine bakılmıştır (Şimşek ve Yalınçetin, 2009).Tek faktör yapısına sahiptir.Kişinin kendisini çevresine göre ne kadar biricik hissettiği oluşunu göster

3.3.4 REYNOLDS ERGENLERİÇİN UYUM TARAMA ENVANTERİ (REUTE)

Reynolds Ergenler İçin Uyum Tarama Envanteri (REUTE), Reynolds (1998: Akt. Meriç, 2007) tarafından araştırmacıların ve uzmanların ergenlerin uyum sorunlarını hızlı ve etkili yoldan ölçebilmesi amacıyla geliştirilmiş bir ölçüm aracıdır. 12-19 yaş arası ergenlerin duygusal davranışsal uyum sorunlarının belirlenmesine olanak sağlayan geçerli ve güvenilir bir envanterdir. Toplam standart ve klinik örneklem gruplarından, özdeğerleri 9.49, 2.84, 1.89 ve 1.29 olan dört faktör elde edilmiştir. REUTE, toplam uyum düzeyi puanı, her maddeye verilen cevaplara ait puanların toplamından oluşmaktadır. Envanter, dört faktörel skalayı içeren 32 maddeden oluşur.Duygusal Sıkıntılar, Anti Sosyal Davranış, Olumlu Benlik, Öfke Kontrol Problemi faktörleridir. REUTE Toplam Uyum (AdjT) test-tekrar test korelasyon katsayısı $r = .89$ olarak hesaplanmıştır. Alt boyutlar bazında korelasyon katsayıları, AB: $r = .85$; AC: $r = .83$; ED: $r = .85$; PS: $r = .86$ olarak belirlenmiştir.

.REUTE'nin ölçümün standart hatasının 2.83 ila 5.39 arasında değerler aldığı ve REUTE'nin güvenilirliğini desteklediği görülmektedir. (Reynolds, 2001: Akt. Meriç, 2007)

Maddeler; “Hiç veya neredeyse hiçbir zaman”, “Bazan” ve “Neredeyse Her Zaman” olarak sıralanmıştır. Uygulamada, kişilerin geçtiğimiz 6 ay süresince kendilerini nasıl hissettiklerini değerlendirmeleri istenir. Envanterin iç tutarlılığını belirlemek üzere yapılan analizler sonucunda envanterin tamamı için Cronbach Alfa değeri= ,815 olarak hesaplanmıştır. Yarılar arası korelasyon .52 olarak hesaplanmıştır. Ayırt ediciliği belirlemek üzere gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, tüm maddeler için alt ve üst grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak $p<.001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ayrıca alt ölçekler ve envanter toplam puanı için ayırdedicilik $p<.001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Pearson Çarpım Moment korelasyon analizi sonucunda tüm alt ölçeklerin test tekrar test güvenilirliğine sahip oldukları belirlenmiştir ($p<.001$).

3.4 VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Analiz için toplanan veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analize hazır hale getirilmiştir. Hazırlanan veriler Lisrel 8.80 programında yapısal modelle analiz edilmiştir

İlk olarak, araştırmaya katılan katılımcıların kişisel bilgileri ile ilgili özelliklerinin belirlenmesi amacıyla, betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Sonrasında çoklu regresyon analizi tekniği kullanılmıştır.

4.BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde babası cezaevinde olan ergenlerle ilgili çalışmanın bulguları verilmektedir.Bulguların .bölümünde ergenlerin demografik özellikleri, değişkenler arası korelasyon ve yol analizi yapılarak sonuçlar elde edilmiştir.

4.1 BETİMSSEL İSTATİSTİK BULGULARI

Betimsel İstatistik bulgularında babası cezaevinde olan ergenlerin, yaş, cinsiyet, eğitim, aile demografik bilgiler, tablo 1, tablo 2. de incelenmiştir.

Tablo 1 Katılımcıların Yaş,Cinsiyet, Eğitim Durumu Bilgileri

DEĞİŞKENLER		N	%
Cinsiyet	Kadın	60	60,0
	Erkek	40	40,0
Yaş	14	35	35,0
	15	53	53,0
	16	9	9,0
	17	2	2,0
	18	1	1,0
Eğitim	İlkokul Mezunu	16	16,0
	Ortaöğretim Mezunu	11	11,0
	Lise Öğrencisi	59	59,0
	Lise Terk	14	14,0

N=100

Çalışmaya katılan babası cezaevinde olan ergenlerin cinsiyet dağılımına baktığımızda %60,0' inin kadın, %40,0' inin erkek olduğu gözlemlenmektedir.Yaş dağılımını incelediğimizde; ergenlerin %35,0' inin 14 yaşında olduğu, %53,0 inin 15 yaşında olduğu, %9,0' inin 16 yaşında olduğu, %2,0' inin 17 yaşında olduğu, %1,0' inin 18 yaşında olduğu saptanmıştır.Ergenlerin eğitim dağılımına baktığımızda %16,0' inin ilkokul mezunu olduğu, %11,0' inin ortaöğretim mezunu olduğu, %59,0' inin lise öğrencisi olduğu, %14,0' inin lise terk olduğu saptanmıştır.

Tablo 2: Babası cezaevinde olan ergenlerin aile bireylerinin demografik özellikleri

DEĞİŞKENLER		N	%
Annelerin Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	7	7,0
	İlkokul Terk	29	29,0
	İlkokul Mezunu	37	37,0
	İlköğretim Mezunu	17	17,0
	Lise veya Üniversite Mezunu	10	10,0
Babanın Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	1	1,0
	İlkokul Terk	14	14,0
	İlkokul Mezunu	17	17,0
	İlköğretim Mezunu	42	42,0
	Lise veya Üniversite Mezunu	26	26,0
Aile Gelir Düzeyi	600TL'nin altında	6	6,0
	601-1000TL arasında	29	29,0
	1001- 1500TL arasında	46	46,0
	1501- 2000TL arasında	16	16,0
	2000TL üzerinde	3	3,0
Babanın cezaevine girme nedenleri	Cinayet	6	6,0
	Cinsel İstismar-Taciz	4	4,0
	Hırsızlık -Bilişim – Dolandırıcılık	32	32,0
	Uyuşturucu Madde Suçları	32	32,0
	Adam Yaralama	26	26,0
Babanın Kaç Yıl Ceza Aldığı	0-1 Yıl	1	1,0
	1-3 Yıl	4	4,0
	3-5 Yıl	13	13,0
	5-7 Yıl	20	20,0
	7 Yıl ve üstü	62	62,0
Baba ile iletişim Durumu	Hiçbir Zaman	8	8,0
	Ara Sıra	63	63,0
	Sık Sık	17	17,0
Ergene Bakım Veren Kişi	Her Zaman	12	12,0
	Sadece Anne	81	81,0
	Dede- Nine	11	11,0
	Akraba	8	8,0

Yukarıdaki tabloda babası cezaevinde olan ergenlerin ailelerinin demografik özellikleri verilmiştir. Annelerinin eğitim dağılımına göre %7,0'ının okuryazar olmadığı, %29,0'ının ilkokul terk olduğu, %37,0'ının ilkokul mezunu olduğu, %17,0'ının ilköğretim mezunu olduğunu, %10,0'ının lise veya üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Babalarının eğitim dağılımına göre %1'0'ının okuryazar olmadığı, %14,0'ının ilkokul terk olduğu, %17,0'ının ilkokul mezunu olduğu, %42,0'ının ilköğretim mezunu olduğu, %26,0'ının lise veya üniversite mezunu olduğu saptanmaktadır. Ailenin gelir düzeyine bakıldığında %6,0'ının 600TL altında olduğu, %29,0'ının 601-1000TL arasında olduğu, %46,0'ının 1001-1500TL arasında olduğu, %16,0'ının 1501-2000TL arasında olduğu, %3,0'ının 2000TL üzerinde olduğu saptanmıştır. Babanın cezaevine girme nedenlerini analiz ettiğimizde %6,0'ının cinayet, %4,0'ının cinsel istismar- taciz, %32,0'ının hırsızlık- bilişim- dolandırıcılık, %32,0'ının uyuşturucu madde suçları, %26,0'ının adam yaralamadan olduğu saptanmıştır. Babanın kaç yıl ceza aldığı analiz edildiğinde %1,0'ının 0-1 yıl, %4,0'ının 1-3 yıl, %13,0'ının 3-5 yıl, %20,0'ının 5-7 yıl, %62,0'ının 7 yıl ve üstü olduğu saptanmıştır. Baba ile iletişim durumu analiz edildiğinde %8,0'ının hiçbir zaman iletişim kurmadığı, %63,0'ının ara sıra, %17,0'ının sık sık, %12,0'ının her zaman iletişim kurduğu saptanmıştır.

4.1.1 FAKTÖRLER ARASINDAKİ KOLERASYON İLİŞKİSİ

Bu bölümde değişkenler arasındaki ilişkiye bakılarak aşağıda tablo 3. de araştırmada bulunan değişkenlerin kolerasyon katsayı değerleri ile birlikte verilmiştir.

Tablo 3: Değişkenler Arası Katsayı Değerleri

Maddeler	M	SD	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. BABAOZ	6.9200	2.61573	--									
2. BABAYET	7.6100	2.77032	.76**	--								
3. BABAILIS	7.6600	3.13088	.60**	.81**	--							
4. ANNEOZ	11.7500	1.99684	.03	-.07	-.19	--						
5. ANNEYET	11.3200	2.19678	-.13	-.10	-.15	.54**	--					
6. ANNEILIS	12.2900	2.54374	-.24	-.13	-.06	.53**	.71**	--				
7. BIRP1	9.3100	2.32985	.15	.17	-.03	.45**	.43**	.42**	--			
8. BIRP2	5.8100	1.76781	.07	.06	-.10	.64**	.46**	.43**	.68**	--		
9. EUEP1	38.3800	5.46944	-.30**	-.32**	-.32**	-.35**	-.46**	-.45**	-.60**	-.51**	--	
10.EUEP2	35.0400	5.08696	-.22*	-.22*	-.31**	-.31**	-.40**	-.34**	-.47**	-.45**	.87**	--

N=100, **p<.05 *p<0.05

BABAOZ; baba yeterlilik, BABAYET; baba yeterlilik, BABAILIS; baba ilişkisel, ANNEOZ; anne özerklik, ANNEILIS; anne ilişkisel, BIRP1; biriciklik parsel 1, BIRP2; biriciklik parsel 2, EUEP1; ergen uyum parsel 1, EUEP2; ergen uyum parsel

Yukarıdaki tabloya bakıldığında; Biriciklik parcel 1 ile anne özerklik (.45), anne yeterlilik (.43), anne ilişkisel (.42) arasında pozitif yönlü korelasyon gözlemlenmektedir. Biriciklik parcel 2 ile , anne özerklik (.64), anne yeterlilik (.46), anne ilişkisel (.43), biriciklik parcel 1 (.68) arasında pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur.

4.2 YOL ANALİZİ SONUÇLARI

Araştırmada bulunan değişkenler arasında yol analizi yapılarak sonuçlar elde edilmiştir. Bu bölümde ilk olarak değişkenlerin ölçme modeli test edilerek uyum iyiliği, standardize edilmiş ve t-value katsayı değerleri, factor yükleri ve son olarak örtük değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Daha sonra Yapısal Model Analiz edilerek uyum iyiliği değerleri, standardize edilmiş katsayı değerleri inceleneler tablolatırılmıştır

4.2.1 ÖLÇME MODELİNİN TEST EDİLMESİ

Bu bölümde, ölçekte yer alan değişkenlerin belirlenmesi ve değişkenler arasında ki ilişkinin anlaşılması hedeflenmektedir. Değişkenlerin uyum iyiliği değerleri hesaplanmıştır. Uyum İyiliği Değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

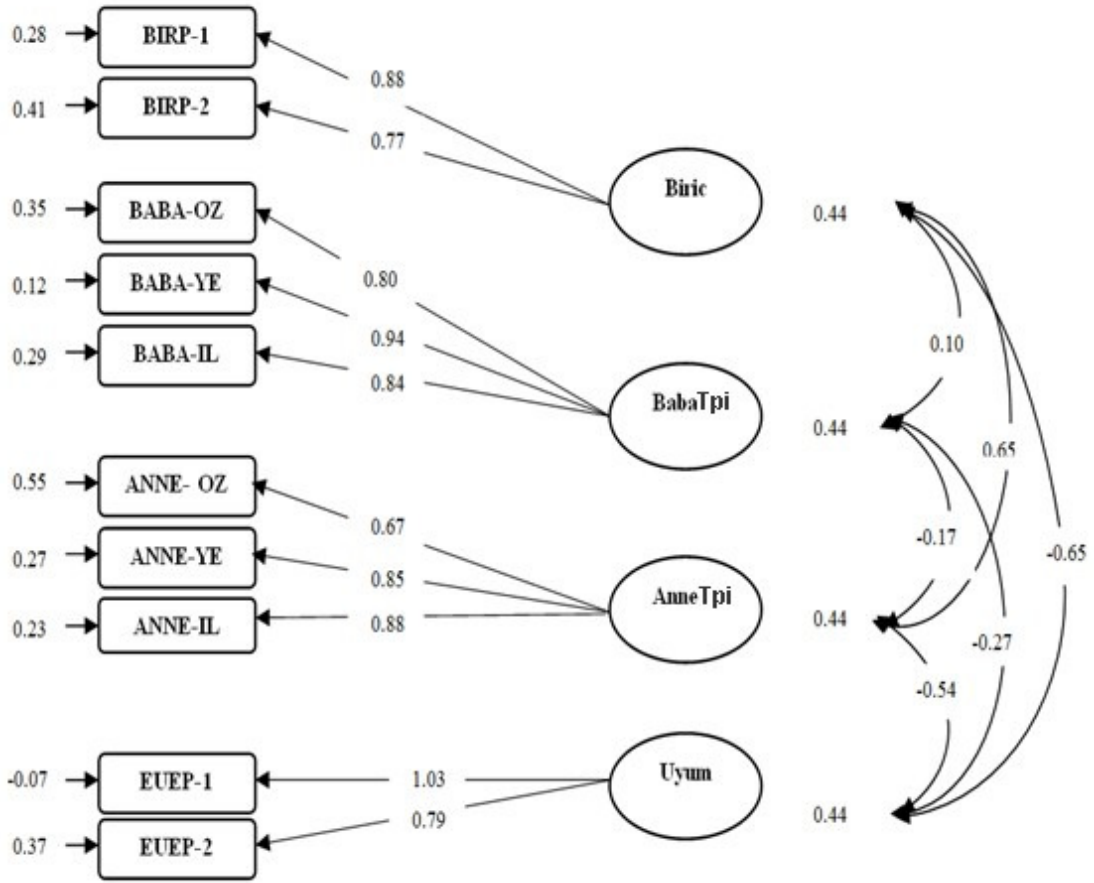
Tablo 4 : Ölçme Modeline Göre Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Ölçüsü	İyi Uyum	Kabul Edilebilir	Değer	Yorum
χ^2			87.21	
Sd			29	
χ^2 / sd	2	5	3.00	Kabul Edilebilir
SRMR	$0 < SRMR < .05$	$.05 < SRMR < .08$	0.069	Kabul Edilebilir
CFI	$.95 < CFI < 1$	$.90 < CFI < .95$	0.91	Kabul Edilebilir

N=100

Uyum iyiliği tablosu incelendiğinde; χ^2 :87.21, sd:29, χ^2 / sd : 3.00, SRMR: 0.069, CFI: 0.91 sonuçlar elde edilmiştir. Tablodaki değerlere bakıldığında kabul edilebilir uyum iyiliği olduğu bulunmuştur. Modelin Standardize edilmiş parameter değerleri aşağıdaki diyagramda verilmektedir.

Şekil 1: Standardize Edilmiş Katsayı Değerleri

NOT. N=100 BIRP-1 : Biriciklik:parsel 1, BIRP-2 : Biriciklik:parsel 2, BABA-OZ : Baba özerklik, BABA-YE : Baba yeterlilik, BABA -IL : Baba ilişkisel, ANNE-OZ : Anne özerklik, ANNE-YE : Anne yeterlilik, ANNE-IL : Anne ilişkisel, EUEP-1 :Ergen uyum envanteri parsel 1, EUEP-2 : Ergen uyum envanteri parsel 2, Biric : Biriciklik, BabaTpi :Babatemel psikolojik ihtiyaçlar, AnneTpi: Anne temel psikolojik ihtiyaçlar, Uyum

Standardize edilmiş katsayı değerlerinde biriciklik alt faktör düzeylerinden biriciklik parsel 1 ($\beta = 0.88$) en yüksek çıkmış olup ,biriciklik parsel 2 ($\beta = 0.77$) katsayı değeri ise en küçük çıkmıştır.

Baba temel psikolojik ihtiyaçlar alt faktör düzeylerinden baba yeterlilik ($\beta = 0.94$) en yüksek çıkmış olup sonrasında baba ilişkisel ($\beta = 0.84$), baba özerklik ($\beta = 0.80$) katsayı değeri en küçük çıkmıştır.

Anne temel psikolojik ihtiyaçlar alt faktör düzeylerinden anne ilişkisel ($\beta = 0.88$) en yüksek çıkmış olup sonrasında anne yeterlilik ($\beta = 0.85$), anne özerklik ($\beta = 0.67$) katsayı değeri en küçük çıkmıştır.

Uyum alt faktör düzeylerinden ergen uyum parsel 1 ($\beta = 1.03$) en yüksek çıkmış olup, ergen uyum parsel 2 ($\beta = 0.79$) katsayı değeri en küçük çıkmıştır.

Faktörlerin hata miktarlarının katsayı değerlerine bakıldığında, en yüksek değerden en düşük değer sırasıyla; anne özerklik ($\beta = 0.55$), biriciklik parsel 2 ($\beta = 0.41$), ergen uyum parsel 2 ($\beta = 0.37$), baba özerklik ($\beta = 0.35$), baba ilişkisel ($\beta = 0.29$), biriciklik parsel 1 ($\beta = 0.28$), anne yeterlilik ($\beta = 0.27$), anne ilişkisel ($\beta = 0.23$), baba yeterlilik ($\beta = 0.12$) en düşük ise ergen uyum parsel 1 ($\beta = -0.07$) çıkmıştır.

Faktörler arası ilişki düzeylerine bakıldığında biriciklik faktörü ile en yüksek katsayı değeri anne temel psikolojik ihtiyaçlar faktörü ($\beta = 0.65$) sonrasında baba temel psikolojik ihtiyaçlar faktörü ($\beta = 0.10$), en düşük ise uyum faktörü ($\beta = -0.65$) olduğu görülmüştür.

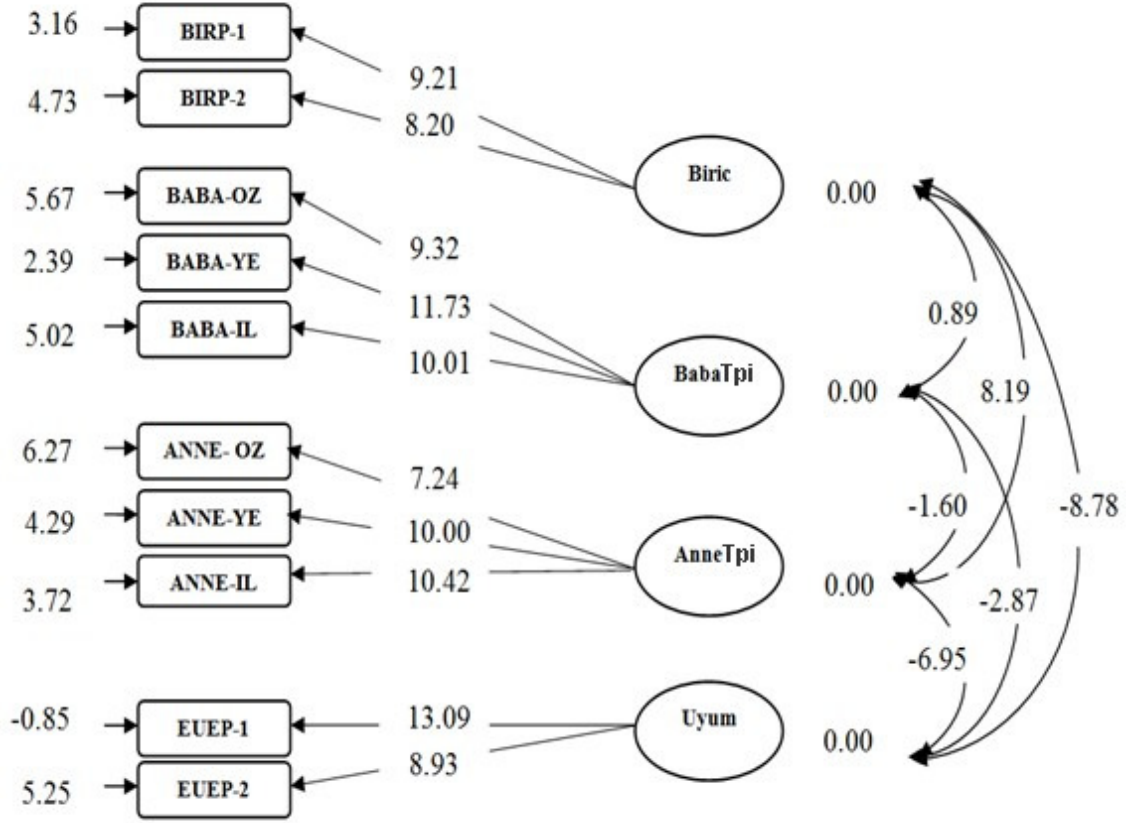
Baba temel psikolojik ihtiyaçlar faktörüne bakıldığında en yüksek katsayı değeri biriciklik ($\beta = 0.10$), sonrasında anne temel psikolojik ihtiyaçlar faktörü ($\beta = -0.17$), en düşük katsayı değeri ise uyum ($\beta = -0.27$) faktörü olduğu görülmektedir.

Anne temel psikolojik ihtiyaçlar faktörüne bakıldığında en yüksek katsayı değeri biriciklik ($\beta = 0.65$), sonrasında baba temel psikolojik ihtiyaçlar faktörü ($\beta = -0.17$), en düşük değer ise uyum ($\beta = -0.54$) faktörü bulunmuştur.

Uyum faktörüne bakıldığında en yüksek katsayı değeri baba temel psikolojik ihtiyaçlar ($\beta = -0.27$) faktörüyle olduğu görülmüştür. Sonrasında anne temel psikolojik ihtiyaçlar ($\beta = -0.54$) faktörü, en düşük değer ise biriciklik ($\beta = -0.65$) faktörü olduğu görülmektedir.

Uyum alt faktör düzeylerinden ergen uyum envanteri parsel 1 ($\beta = 13.09$) en yüksek çıkmıştır. En düşük ise ergen uyum envanteri parsel 2 ($\beta = 8.93$) çıkmıştır.

Şekil 2: Değişkenlerin T Değerleri

NOT. N=100 BIRP-1 : Biriciklik parsel 1, BIRP-2 : Biriciklik parsel 2, BABA-OZ : Baba özerklik, BABA-YE : Baba yeterlilik, BABA-IL : Baba ilişkisel, ANNE-OZ : Anne özerklik, ANNE-YE : Anne yeterlilik, ANNE-IL : Anne ilişkisel, EUEP-1 :Ergen uyum envanteri parsel 1, EUEP-2 : Ergen uyum envanteri parsel 2, Biric : Biriciklik, BabaTpi :Babatemel psikolojik ihtiyaçlar, AnneTpi: Anne temel psikolojik ihtiyaçlar, Uyum

Değişkenler arasındaki T- Değerleri diyagramına bakıldığında; Biriciklik alt faktör düzeylerinden biriciklik parsel 1 ($\beta= 9.21$) en yüksek çıkmış olup, biriciklik parsel 2 ($\beta= 8.20$) katsayı değeri ise en düşük çıkmıştır. Baba temel psikolojik ihtiyaçlar alt faktör düzeylerinden baba yeterlilik ($\beta= 11.73$) en yüksek çıkmıştır. Bunu takiben baba ilişkisel ($\beta= 10.01$), en düşük ise baba özerklik ($\beta=9.32$) çıkmıştır. Anne temel psikolojik ihtiyaçlar alt faktörlerinden anne ilişkisel ($\beta = 10.42$) en yüksek çıkmıştır. Bunu takiben anne yeterlilik ($\beta=10.00$), en düşük ise anne özerklik ($\beta= 7.24$) çıkmıştır.

Faktörler arası hata değerlerine bakıldığında en yüksek değerden en düşük değer sırasıyla ; Anne özerklik ($\beta =6.27$), baba özerklik ($\beta =5.67$) , ergen uyum envanteri parsel 2 ($\beta =5.25$), baba ilişkisel ($\beta =5.02$), biriciklik parsel 2 ($\beta =4.73$), anne yeterlilik ($\beta = 4.29$), anne ilişkisel ($\beta = 3.72$), biriciklik parsel 1 ($\beta = 3.16$), baba yeterlilik ($\beta= 2.39$), en düşük ise ergen uyum parsel 1 ($\beta = -0.85$)

Faktörler arası ilişki düzeylerine bakıldığında; biriciklik faktörü ile en yüksek uyum ($\beta = -8.78$), sonrasında anne temel psikolojik ihtiyaçlar ($\beta= 8.19$), en düşük ise baba temel psikolojik ihtiyaçlar ($\beta= 0.89$)

Baba temel psikolojik ihtiyaçlar düzeyine bakıldığında; en yüksek biriciklik ($\beta = 8.19$) sonrasında uyum ($\beta= -2.87$), en düşük ise anne temel psikolojik ihtiyaçlar ($=\beta -1.60$)

Anne temel psikolojik ihtiyaçlar düzeyine bakıldığında en yüksek katsayı değeri biriciklik ($\beta= 8.19$), sonrasında uyum ($\beta = -6.95$), en düşük ise baba temel psikolojik ihtiyaçlar ($\beta = -1.60$)

Uyum düzeylerine bakıldığında en yüksek katsayı değeri biriciklik ($\beta= -8.78$), sonrasında anne temel psikolojik ihtiyaçlar ($\beta = -6.95$), en düşük ise baba temel psikolojik ihtiyaçlar ($\beta= -2.87$) çıkmıştır.

Tablo 5 : Ölçme Modeline İlişkin Faktör Yükleri, Standart Hata Değerleri ve T- Değerleri

Ortuk ve Gozlenen Degiskenler	Standardize Edilmemis Faktor Yukleri	SH	T	Standardize Faktor Yuk Degerleri
BABAOZ	2.10*	0.22	9.32	0.80
BABAYET	2.59*	0.22	11.73	0.94
BABAILIS	2.64*	0.26	10.01	0.84
ANNEOZ	1.35*	0.19	7.24	0.85
ANNEYET	1.88*	0.19	10.00	0.67
ANNEILIS	2.23*	0.21	10.42	0.77
BIRP1	1.98*	0.22	9.21	0.85
BIRP2	1.36*	0.17	8.20	0.88
EUEP1	5.66*	0.43	13.09	1.03
EUEP2	4.02*	0.45	8.93	0.79

N=100 BABAOZ; baba yeterlilik, BABAYET; baba yeterlilik, BABAILIS; baba ilişkisel, ANNEOZ; anne özerklik, ANNEILIS; anne ilişkisel, BIRP1; biriciklik parsel 1, BIRP2; biriciklik parsel 2, EUEP1; ergen uyum parsel 1, EUEP2; ergen uyum parsel 2

Yukarıdaki tabloya göre Standardize Edilmemiş Faktör Yükleri puanlarına bakıldığında en yüksek değerden en düşük değer sırasıyla; Ergen uyum envanteri parsel 1 (5.66), ergen uyum envanteri parsel 2 (4.02), baba ilişkisel (2.64), baba yeterlilik (2.59), anne ilişkisel (2.23), baba özerklik (2.10), biriciklik parsel 1 (1.98), anne yeterlilik (1.88), biriciklik parsel (1.36), anne özerklik (1.35) olarak görülmüştür.

Standart hata puanlarına bakıldığında en yüksek değerden en düşük değer sırasıyla; Ergen uyum envanteri parsel 2 (0.45), ergen uyum envanteri parsel 1 (0.43), baba ilişkisel (0.26), baba özerklik, baba yeterlilik ve biriciklik parsel 1 (0.22), anne ilişkisel (0.21), anne özerklik ve anne yeterlilik (0.19) olarak görülmüştür.

T değerleri puanlarına bakıldığında en yüksek değerden en düşük değer sırasıyla; Ergen uyum envanteri parsel 1 (13.09), baba yeterlilik (11.73), anne ilişkisel (10.42), baba ilişkisel (10.01), anne yeterlilik(10.00),baba özerklik (9.32), biriciklik parsel 1(9.21), ergen uyum envanteri parsel 2 (8.93), biriciklik parsel 2 (8.20), anne özerklik (7.24) olarak görülmüştür.

Standardize faktör yük değerlerine bakıldığında en yüksek puanda en düşük puan sırasıyla; Ergen uyum envanteri parsel 1 (1.03), baba yeterlilik (0.94), biriciklik parsel 2 (0.88), anne özerklik ve biriciklik parsel 1 (0,85), baba ilişkisel (0.84), baba özerklik (0.80), ergen uyum envanteri parsel 2 (0.79), anne ilişkisel (0.77), anne yeterlilik (0.67) olarak görülmüştür.

Tablo 6 : Ölçme Modelinde Ortük Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Örtük Değişken	Biric	Baba TPI	Anne TPI	Uyum
Biricik	-			
Baba TPI	0.10	-		
Anne TPI	0.65	-0.17	-	
Uyum	-0.65	-0.27	-0.54	-

N=100 BabaTPI= Baba temel psikolojik ihtiyaçlar, AnneTPI= Anne temel psikolojik ihtiyaçlar, Biric= Biriciklik, Uyum= Uyum

Yukarıdaki tabloya baktığımızda; Biriciklik faktörü ; anne temel psikolojik ihtiyaçlar (0.65) ve uyum (-0.65) değeri en yüksek bulunmuştur. Biriciklik ile baba temel psikolojik ihtiyaçlar (0.10) değeri ise en düşük olarak görülmüştür.

Baba temel psikolojik ihtiyaçlar faktörü; uyum (-0.27) değeri ile en yüksek bulunmuştur. Sonrasında anne temel psikolojik ihtiyaçlar (-0.17), en düşük değer ise biriciklik (0.10) olarak görülmüştür.

Anne temel psikolojik ihtiyaçlar faktörü; biriciklik (0.65) faktörü en yüksektir. Sonrasında uyum (-0.54) ,en düşük değer ise baba temel psikolojik ihtiyaçlar (-0.17) olarak görülmüştür.

4.2.2 YAPISAL MODELİN TEST EDİLMESİ

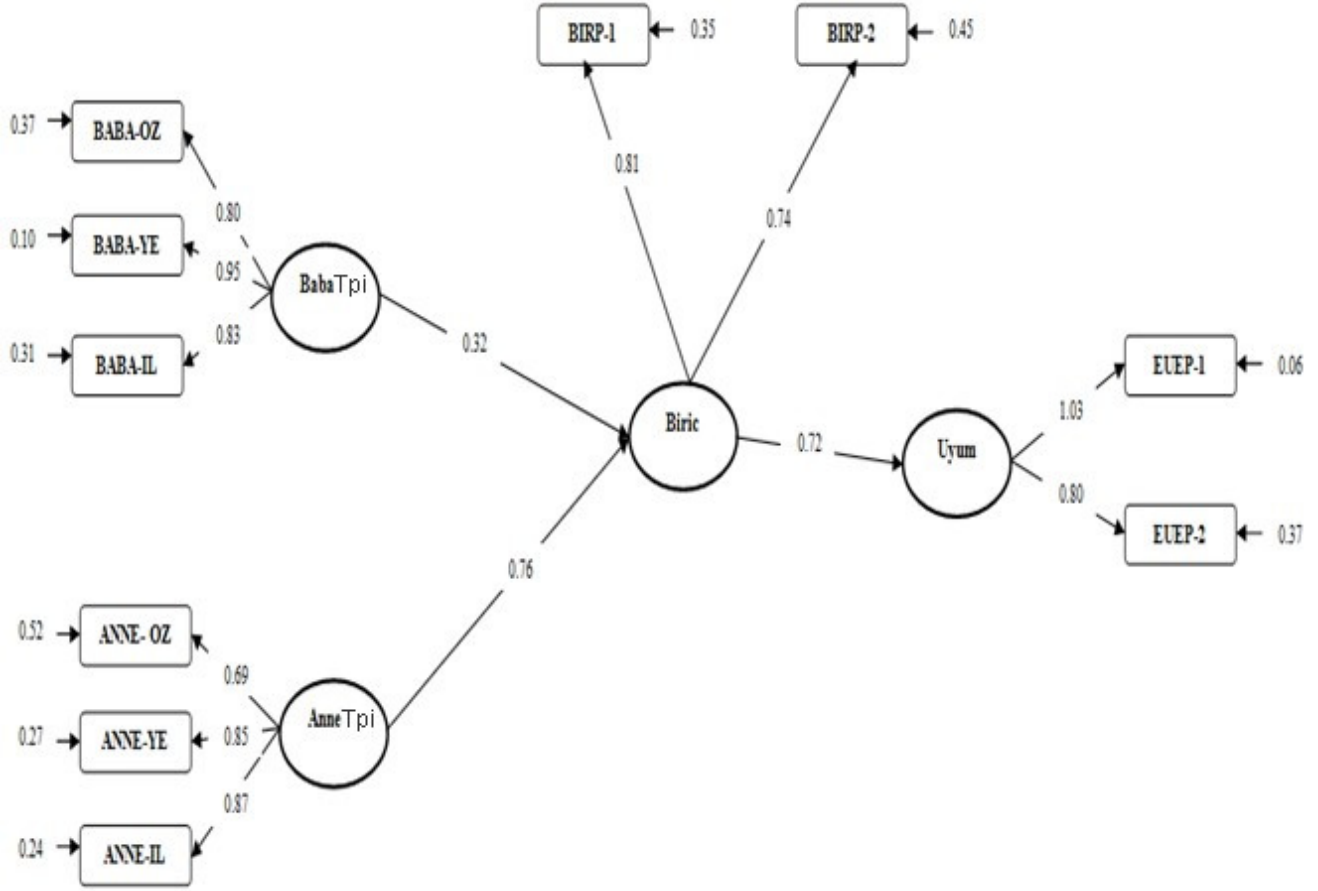
Tablo 7: Yapısal Modele İlişkin Uyum İyiliği Tablosu

Uyum Ölçüsü	İyi Uyum	Kabul Edilebilir	Değer	Yorum
χ^2			105.54	
Sd			31	
χ^2 / sd	2	5	3.40	
RMSEA	0<RMSEA<.05	.05<RMSEA<.10	0.16	
SRMR	0<SRMR<.05	.05<SRMR<.08	0.082	
CFI	.95<CFI<1	.90<CFI<.95	0.90	Kabul Edilebilir

N=100

Uyum iyiliği tablosu incelendiğinde; χ^2 :105.54, sd:31, χ^2 / sd : 3.40, RMSEA: 0.16, SRMR: 0.082, CFI: 0.90 sonuçlar elde edilmiştir. Tablodaki değerlere bakıldığında kabul edilebilir uyum iyiliği olduğu bulunmuştur.

Şekil 3: Yapısal Modele İlişkin Katsayı Değerleri

NOT. N=100 BIRP-1 : Biriciklik parsel 1, BIRP-2 : Biriciklik parsel 2, BABA-OZ : Baba özerklik, BABA-YE : Baba yeterlilik, BABA-IL : Baba ilişkisel, ANNE-OZ : Anne özerklik, ANNE-YE : Anne yeterlilik, ANNE-IL : Anne ilişkisel, EUEP-1 :Ergen uyum envanteri parsel 1, EUEP-2 :Ergen uyum envanteri parsel 2, Biric : Biriciklik, BabaTpi :Baba temel psikolojik ihtiyaçlar, AnneTpi: Anne temel psikolojik ihtiyaçlar, Uyum

Tablo 8 : Yapısal Modele İlişkin Dolaylı Etki Değerleri

	Baba Temel Psikolojik ihtiyaç	Anne Temel Psikolojik İhtiyaç
Biriciklik		
Ergen Uyum	-0.23 (0.07)	-0.55 (0.09)
	-3.32	-6.18

Yukarıda görüldüğü üzere babanın Temel Psikolojik İhtiyaçlarının, Uyum üzerindeki etkisinin Biriciklik üzerinden aracılık ettiği düşünülmüştür. Dolayısıyla bu etkilerin biriciklik üzerinden dolaylı olarak aktarıldığına ilişkin hipotezi desteklemiştir.

Babanın temel psikolojik ihtiyaçlarının Uyum üzerindeki dolaylı etkisinin -0.23 olduğu, bu etkiye ilişkin standart hatanın 0.07 olduğu ve bu dolaylı etkiye ilişkin t değerininde -3.32 olduğu görülmüştür.

Annenin temel psikolojik ihtiyaçlarının uyum üzerindeki dolaylı etkisinin -0.55 olduğu, bu etkiye ilişkin standart hatanın 0.09 olduğu ve bu dolaylı etkiye ilişkin t değerinin de -6.18 olduğu görülmüştür.

5.BÖLÜM

TARTIŞMA

5.1 TARTIŞMA VE SONUÇ

Mevcut çalışmanın bu bölümünde değişkenler arasındaki bulgular literatür ile birlikte tartışılarak sonuçlar ortaya konmuştur. Çalışmada kullanılan ölçekler arası korelasyona baktığımızda Biriciklik parsel 1 ile anneden alınan temel psikolojik ihtiyaçlar arasında pozitif yönlü korelasyon gözlemlenmektedir. Biriciklik parsel 2 ile, anneden alınan temel psikolojik ihtiyaçlar ve biriciklik parsel 1 arasında pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur. Bu demektir ki çocukların kişisel biriciklik algısı, anneden alınan temel psikolojik ihtiyaçları arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir. Babası cezaevinde olan ergenlerin, ergen uyum düzeyleri hem kendilerini biricik algılama düzeyi hemde anne ile babasından aldığı temel psikolojik ihtiyaçlarıyla anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın kullanılan yapısal model analizlerinin sonucuna bakıldığında; babası cezaevinde olan ergenlerin ebeveynleri tarafından aldıkları temel psikolojik ihtiyaçlarının ergenlerin kendilerini biriciklik algılama düzeylerine doğrudan etkisinin olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu ergenlerin kendilerini biriciklik algılama düzeyleri ile uyum düzeyleri arasında doğrudan etkisinin olduğu yapısal analiz sonuçlarına göre bulunmuştur. Bu bağlamda babası cezaevinde olan ergenlerin ebeveynleri tarafından aldıkları temel psikolojik ihtiyaçları ile uyum düzeyleri arasında dolaylı etkisinin olduğu görülmektedir. Sonuç olarak Babası cezaevinde olan ergenlerin ebeveynleri tarafından temel psikolojik ihtiyaçları doyurulmadığı zaman ergenler kendilerini biriciklik hissetme düzeyleri düşmektedir. Bu ergenlerde düşük biriciklik hissetmesi çevresi ile uyum sağlamasında zorlanmasına neden olmaktadır. Mevcut çalışmada kullanılan değişkenlerin literatürde yapılan araştırmalara bakacak olursak insanların, sosyal yaşamlarında yeterlilik, özerklik ve ilişkisel temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, psikolojik iyi olmaları ile olumlu yönde ilişkili olduğu öne sürülmüştür. (Ntoumanis, Edmunds, Duda akt, Sarı, Yenigün vd). Bu demektir ki, insanların temel psikolojik ihtiyaçları, yaşamlarını olumlu olarak sürdürmeleri noktasında önemli yere sahiptir.

Temel psikolojik ihtiyaçların tam olarak karşılanmaması durumunda sağlıklı bir gelişimin meydana gelebileceği ifade edilmiştir. Örneğin, bir sosyal çevre

bireyin yeterlik ihtiyacını karşılıyor fakat ilişki ihtiyacını doyurmada başarısız oluyorsa kişinin iyi oluşu olumsuz yönde etkilenecektir. Bu araştırmamızda literatürü destekler niteliktedir. Ebeveynleri tarafın temel psikolojik ihtiyaçları doyurulan ergenlerin, uyum ve biricikliğinde olumlu yönde anlamlı ilişki vardır. Ergenin anne babasından aldığı temel psikolojik ihtiyaçların, hem kendilik algısında yani kişinin biricikliğine hem de kişinin sosyal uyumuna olumlu yönde etki ettiği araştırmamızın sonuçlarında da görülmektedir.

Ayrıca Tatarlı'nın, (2015) yaptığı bir araştırmada temel psikolojik ihtiyaçlara ilişkin bulgularda; ilişki ihtiyacı alt boyutunda cinsiyetler arasında farklılaşma olduğu görülmüş, kız ergenlerin ilişki ihtiyacı, erkek ergenlere göre daha fazla bulunmuştur. Aileden ve arkadaşlardan yüksek sosyal destek algılayan ergenlerin yeterlik ve özerklik ihtiyacının, düşük sosyal destek algılayan ergenlere göre daha fazla olduğu gözlenmiştir. Arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve cinsiyet ortak etkisine bakıldığında ise, arkadaşlardan yüksek sosyal destek algılayan erkek ergenlerin yeterlik ihtiyacının, düşük sosyal destek algılayan erkek ergenlere göre; arkadaşlardan yüksek sosyal destek algılayan erkek ergenlerin özerklik ihtiyacının, yüksek sosyal destek algılayan kız ergenlere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Bazı kişisel özelliklere (yaş, tam aile veya tek ebeveynli aile olma, baba eğitim düzeyi) göre psikolojik ihtiyaçlarda anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Bununla birlikte çok kardeşi olan ergenlerin yeterlik ihtiyaçlarının, tek çocuk olan ergenlerden yüksek olduğu görülmüştür. Annesi ortaokul ve üzerinde eğitim almış olan ergenlerin özerklik ihtiyacı, annesi okuma yazma bilmeyen ergenlerden daha yüksek bulunmuştur. Yüksek ebeveyn kontrolü olan ergenlerin düşük ebeveyn kontrolü olan ergenlere göre ilişki ihtiyacının daha yüksek, özerklik ihtiyacının ise daha düşük olduğu gözlenmiştir. Bu durum gösteriyor ki anne ve baba tutumlarının ergenlerin gelecekteki kişiliklerine etki etmesi bakımından da oldukça önemli bir yer taşıyor.

Bir araştırmada da temel psikolojik ihtiyaçlar ile genel öz-yeterlik ve sürekli kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde öğrencilerin öz-yeterlik algılarının yükseltilmesi ve sürekli kaygılarının düşmesi için temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Temel psikolojik ihtiyaçların tatmini öz-

yeterlik ve sürekli kaygıyı olumlu yönde etkileyerek öğrencilerin akademik başarılarına da katkıda bulunabilir (Sarı, Yenigün vd, 2011).

Şimşek ve Demir' in (2014) yaptığı bir çalışmanın sonucuna göre, anne ve babadan alınan temel psikolojik ihtiyaçların biricikliğe olan etkisinde annenin ve babanın etkisi nerdeyse aynı oranda bulunmuştur. Ayrıca kültürler arası bakıldığında (Türkiye ve Amerika) anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yapılan mevcut çalışmanın korelasyon sonuçlarına baktığımızda, anne ve babadan alınan temel psikolojik ihtiyaçlar arasında anlamlı bir fark konusudur. Anneden alınan temel psikolojik ihtiyaçların etkisi, babadan alınan temel psikolojik ihtiyaçların etkisinden fazla bulunmuştur. Bu durumun annenin etkisinden dolayı değil, babanın cezaevinde olmasından kaynaklı bir sonuç olduğunu göstermektedir.

Biriciklik değişkenine baktığımızda; bazı kültürel bakımdan farklı olduğu görülmüştür. Benliğin mükemmelliğini ve biricikliğini öngören bireyci kültürlerin aksine toplulukçu kültürlerin hakim olduğu ülkelerde insanlar "ben" yerine "biz" olma duygusuyla iç içedir. Örneğin ülkemizde aile değerleri bireylerin yaşamlarında çok önemlidir ve bu belki de toplumu bir arada tutan dinamiklerden biridir

Biriciklik, kendimizi başkalarından ayıran özellikler olduğunu düşündüğümüzde, kendimize özgü nitelikler olduğunu anladığımızda farklı olma duygusu ortaya çıkıyor. Biriciklik algısı yüksek olan bireylerin diğerlerine göre daha mutlu olduğu görülmüştür. Aynı zamanda psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabilen kişilerin de mutlu olduğu görülmektedir. Birey kendisini yeterli ve bağımsız hissedebilmek de mutluluğa olumlu etki ediyor. Biriciklik; 'Ben herkesle aynı olmak, herkese uyum göstermek zorunda değilim. Beni başkalarından ayıran ve kendime özgü özelliklerim var ve bu iyi bir şey. Kendime değer verdiğim ölçüde mutlu olabilirim' diye düşünmekle oluyor.

Biriciklik algısı ile temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişki hakkında literatüre bakıldığında Şimşek ve Yalınçetin (2010) biriciklik algısının temel psikolojik ihtiyaçlar ve yaşam tatminiyle pozitif; depresyon ve anksiyete ile negatif ilişki olduğunu bulmuştur. Buda gösteriyor ki kişinin, çevresinden ve ailesinden aldığı temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması kişinin kendilik algısını da olumlu yönde arttırmaktadır. Mevcut çalışmaya bakıldığında babası cezaevinde olan

ergenlerin ebeveynleri tarafından temel psikolojik ihtiyaçları doyrulmaması sonucunda ergenler kendisini biriciklik algılama düzeyi dūşük olmaktadır.

Ergenlerin uyum sorunlarına bakıldığında; Legault ve arkadaşları (2006) gerçekleştirdikleri araştırmada kişiler arası ilişkinin az olmasının ergenlerin motivasyonunu olumsuz yönde etkilediğini bulunmuştur.

Bu araştırmanın sonucu gösteriyor ki, ergenin anne ve babasından aldığı temel psikolojik ihtiyaçlarla, ergenin biriciklik algısında doğrudan etki, ergenin biriciklik algısının, ergenin uyumuna doğrudan etki, anne babadan aldığı temel psikolojik ihtiyaçların, ergenin uyumuna dolaylı etkisi olduğu saptanmıştır. Yani ergenin, biriciklik algısı, kendini ne kadar biricik algıladığı ve kendilik ergenin sosyal ilişkilerine, toplumsal uyumuna, olumlu anlamda etki etmektedir.Ergenin temel psikolojik ihtiyaçlarının, ebeveyn ya da çevresi tarafından desteklenmesinin özellikle babası cezaevinde olan ergenler için ne kadar önemli ve anlamlı olduğu araştırmamızın bulgularında ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu araştırma, literatürü desteklemesi açısından da önemlidir.

5.2 ÖNERİLER

Yapılan bu çalışma babası cezaevinde olan 100 ergene uygulanmıştır. Yapılacak diğer araştırmaların daha fazla ergen üzerinde uygulanması daha sağlıklı sonuçlar çıkması açısından önemlidir. Bu noktada yapılması gereken öncelikli şey devletin üstüne düşen sorumluluğu yerine getirmesi ve buna bağlı olarak aile ve kurumlar arasında gerekli işbirliğinin arttırılması olmalıdır.

Bu anlamda araştırmamıza baktığımızda babası cezaevinde olan ergenler yaşadıkları bu zor süreçlerden dolayı akranlarından 1-0 hayata geriden başlamakta ve toplum tarafından dışlanan kesim olmaktadır. Ergenler bu süreçlerle baş edebilmek için suça karışma, madde kullanımı, ie çekilme, depresyon, yeme bozuklukları, gibi birçok sosyal, duygusal, davranışsal sıkıntılar yaşayabilmektedir. Bu durumda bu ergenlere çeşitli atölye çalışmaları yapılarak kendilerini daha iyi ifade edebilme şansı verilmelidir.Örneğin; film ve tiyatro gösterimi, resim ve müzik çalışmaları, çeşitli spor faaliyetleri, piknik organizasyonları, duygu ve düşüncelerini yazıya dökme çalışmaları gibi özellikle içine kapanan ergenlerin kendilerini daha rahat ifade edebilmelerine ortam sağlamaktadır.Ayrıca bu ergenlerin bu etkinlikler

sonucunda çeşitli uzmanlarca, cezaevine sadece kötü insanların girmediğini, görüşe gitmek istemediklerinde bunu rahatça söylemeleri gerektiğini, bu konuda zorlanmayacaklarını, kendilerini hazır hissettiklerinde gidebileceklerini kavramalarını sağlamaya çalışmak önemlidir. Aynı zamanda travmatik olayı yaşayanlar olarak yalnız olmadıklarını görmelerini ve diğer gençler sayesinde her bir gencin güçlenmesini sağlamaktadır. Bu gibi etkinlikler gencin psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmaktadır. Araştırmamızın sonuçları gösteriyor ki temel psikolojik ihtiyaçları karşılanan ergenlerin sosyal uyumu ve kendilik algıları olumlu etki etmektedir. Kişinin kendini daha değerli hissetmesi, sosyal ilişkilerinde artmasına neden olmaktadır.

Bu amaçla renkli ve çeşitli etkinliklerle zenginleşen faaliyetlerin ülke genelinde çoğalarak yaygınlaşması bu ergenlerin topluma kazandırılması açısından önemlidir.

Ayrıca cezaevinde olan babalar ve bakım veren ebeveynlerin de bu süreçte sosyal ve psikolojik destek almalarının önü açılmalıdır. Çeşitli atölye çalışmaları ebeveynlere de uygulanarak bu süreci en hasarsız atlatılabilmesi sağlanmalıdır.

Buna ek olarak araştırma sadece İstanbul'da yaşayan ergenlerle sınırlıdır. Gelecek çalışmaların daha farklı illerde bulunan ergenler üzerinde yapılması araştırma çeşitliliği bakımından önemlidir. Bu çalışma sadece babası cezaevinde olan ergenler üzerinde sınırlıdır. Yapılacak diğer çalışmaların annesi cezaevinde olan ergenler ya da her iki ebeveyni cezaevinde olan ergenler üzerinde yapılması literatüre önemli katkı sağlayacaktır. Bu konuda literatürde pek fazla araştırma bulunmamaktadır. Bu anlamda literatüre katkı sağlaması açısından önemlidir. Ayrıca bu tür araştırmaların yapılması, toplumlarda farkındalık düzeyinin artırılması açısından ve bilinçlendirilmesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Akaygün, S. (2002). Yalnız Ebeveynler. 5(46), 24-26.
- Akyüz, Eğitim sosyolojisinin temel kavram ve alanları üzerine bir araştırma(s.128,129)
- Akın, A. (2012). Psikoloji ve Eğitimde Kullanılan Güncel Ölçme Araçları. İstanbul: Nobel Yayıncılık
- Aral, N. (1997). Fiziksel istismar ve çocuk. Ankara: Tekışık Veb Oset Yayıncılık.
- Aral N. ,Gürsoy F.(2000). Boşanmış ve boşanmamış ebeveynlerin çocuklarının depresyon düzeyleri üzerine bir araştırma toplum ve sosyal hizmetler syf, (18-28)
- Avcı, M. (2006). Toplumsal uyum sorunları . Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü dergisi Sayı(1),cilt (7)
- Başaran I. Ethem Eğitim Psikolojisi,Kadıoğlu Matbaası Ankara , 1994 ,syf, (202,203)
- Cüceloğlu, D. (2002). İnsan ve davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demirbaş N. (2014). Üst düzey kişilik ve yaşamda anlam: Temel psikolojik ihtiyaçların rolünün yapısal eşitlik modellemesi ile incelenmesi İstanbul Üniversitesi doktora tezi
- Demirbilek (2013) “Tek ebeveynli olan ve olmayan ergenlerin atılganlık düzeyleri ile benlik saygılarının incelenmesi” Yüksek lisans tezi, İstanbul Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Downdney, L.(2000). Childhood bereavement parental death journal of child psychology and psychiatry and allied disciplines. Syf, (819-830)
- Durmaz, M. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinin(10.sınıf) temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmışlık düzeyleri, motivasyon ve matematik kaygısı arasındaki ilişkilerin belirlenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi yüksek lisans tezi
- Erikçi, M. (2005). Ana-Baba yoksunluğunun 9-15 yaş grubu çocuklarının benlik kavramı üzerindeki etkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya

- Eyhan D. , Zincir H. (2009). Tutuklu/ hükümlü gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile aile özelliklerinin incelenmesi ve aralarındaki korelasyonun belirlenmesi. Erciyes Üniversitesi yüksek lisans tezi
- Geçtan, Çağdaş insanda normal dışı davranışlar. Syf.(85,86)
- İlhan T.(2009) , Üniversite öğrencilerinin benlik uyumu modeli yaşam amaçları temel psikolojik ihtiyaçları ve öznel iyi oluş. Ankara Gazi Üniversitesi doktora tezi
- Kart, Dr. M.E, Pozitif yansıma ve psikolojik sağlık. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi SBF dergisi
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. (2), 231-256
- Kulaksızoğlu, A (1998). Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitapevi. İstanbul.
- Maier, E. H. & Lachman M.E. (2000). Consequences of early parental loss and separation for health and well-being in midlife. International Journal Of Behavioral Development, 24 (2) ,183
- Meriç B. (2007). Boşanmış ailelerdeki ergenlerin uyum düzeylerinin ve sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik bir grup rehberliği çalışmasının sınanması. İstanbul Marmara Üniversitesi doktora tezi
- Öngider N. (2006). Evli ve boşanmış ailelerde algılanan ebeveyn kabul veya reddinin çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkileri. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi
- Özdal, F. ve Aral, N. (2005). Baba yoksunu olan ve anne babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi . Gazi Üniversitesi 5.cilt 2.sayı, syf. (255-267)
- Özkardeş, O. G. (2006). Baba ve çocuk. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (2000). Evlilik ve aile terapisi. Ankara: PDREM Yayınları.
- Öztürk, M. (2005). Boşanma ve boşanmış aile çocukları. Popüler Psikiyatri Dergisi, (26), 20- 23.
- Pedersen, F. A., Rubenstein, J. L. and Yarrow, L. S., 1979, Infant Development In Father-Absent Families. Journal of Genetic Psychology, 135, 51-61.
- Pryor J. , Rodgers B. (2011). Değişen Ailelerde Çocuklar Ebeveyn Ayrılığı Sonrası Yaşam. Doruk yayınları

- Sarı İ. , Yenigün Ö. , Altıncı E.E , Öztürk A.(2011). Temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin genel öz yeterlilik ve sürekli kaygı üzerine etkisi(Sakarya Üniversitesi Spor Yöneticiliği Bölümü örneği). Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi syf. (149-156)
- Saylor, C. F. (1993). Children And Disasters. New York: Plenum Press
- Sezgin, F. (2012). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.
- Steinberg, L. (2007). Ergenlik. (Çev. Figen Çok vd.). Ankara: İmge Kitabevi
- Şahin, B. (2015). Dünyaya ilişkin varsayımlar, kişilik mutlar doğru ihtiyacı ve biriciklik algısı değişkenlerinin depresyon ve iyi oluş ile ilişkisinde dinsel görüşün etkisi. Klinik psikoloji yüksek lisans tezi İstanbul Arel Üniversitesi
- Şentürk, Ü. (2006). Parçalanmış aile çocuk ilişkisinin sebep olduğu sosyal problemler (Malatya Uygulaması) (Yayınlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya
- Şimşek, Ö. F. & Demir, M. (2014). A cross-cultural investigation into the relationships among parental support for basic psychological needs, sense of uniqueness, and happiness. The Journal of Psychology,2014, 148(4), 387–411. doi: 10.1080/00223980.2013.805115
- Şimşek Ö.F , Yalınçetin B. (2010) . I feel unique therefore I am the development and preliminary validation of the personal sense of uniqueness.(PSU).Personality and Individual Differences. page(576-581)
- Tarhan, N. (2011). Aile okulu: Mutlu aile için makul çözümler. İstanbul: Timaş Yayınları
- Tatarlı, S.(2015).Bazı kişisel özellikleri ve sosyal destek algıları farklı olan ergenlere temel psikolojik ihtiyaçları. Çukurova Üniversitesi yüksek lisans tezi
- Torun, F., 1986, Çocuk Yuvalarında Kalan Dokuz-On Yaşlarındaki Korunmaya Muhtaç Çocukların Aile Bireylerini Ve Aile İlişkilerini Algılamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Türküm A.S ,Kızıltaş A., Bıyık N.,Yemenici B. (2005).Üniversite öğrencilerinin aile işlevlerinin incelenmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri syf.(229-262)

- Uluğ, Ö. Ő. (2008). Üniversite öğrencilerinde depresyon düzeyine ebeveyn kaybının ve annebaba ayrılığının etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Walczak, Y. ve Burns, S. (2004). Boşanma ve Çocuk Üzerine Etkileri. (Çev: Prof. Dr. İ. Ersevım), İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yardan, E. (2013). Temel Psikolojik ihtiyaçların karşılanma düzeyinin ilişkidoyum ve yaşam doyum düzeyine katkısının incelenmesi. İstanbulArel Üniversitesi klinik psikoloji yüksek lisans tezi
- Yavuzer, H. (1996), Çocuk ve Suç, İstanbul Remzi kitabevi syf(183)
- Yavuzer, H.(1993), Ana, Baba Ve Çocuk. 6. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1998) Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, 16. Basım, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2005). Çocuğu tanımak ve anlamak. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yörükoglu, A. (2000). Çocuk ruh sağlığı. Ankara: Özgür Yayınları.
- Yörükoglu,Gençlik Çağı, syf(74)

EKLER

EK 1: DEMOGRAFİK SORU FORMU

Araştırmanın Adı:

Proje Yürütücü : Burcu ŞAHİN

Katılımcının Cinsiyeti : Kadın ( )

Erkek ( )

1) Katılımcının Yaşı

a) 14 yaş

b)15yaş

c)16 yaş

d)17 yaş

e)18 yaş

2) Eğitim Durumunuz

a)İlkokul terk

b)ilkokul mezunu

c)İlköğretim Mezunu

d)lise Öğrencisi

e) lise terk

3) Ailenizin Gelir Düzeyi

- a) 600 TL'nin altında
- b)601 - 1000 TL arasında
- c)1001-1500 TL arasında
- d)1501- 2000TL arasında
- e) 2000TL üzerinde

4) Kimlerle yaşıyorsunuz

- a)annem ve babamla
- b)Sadece babamla
- c)sadece annemle
- d)Kardeşlerim le
- e)Hiçbiri

5) Kaç Kardeşsiniz

- a) tek çocuk
- b) 2-4 kardeş
- c) 5-7 kardeş
- d) 8-10 kardeş
- e) 11- +

6) Anne'nin eğitim durumu

- a) Okuryazar değil
- b) ilkokul terk
- c) İlkokul Mezunu
- d) İlköğretim Mezunu
- e) Lise ve Üstü mezunu

7) Baba'nın Eğitim Durumu

- a) Okuryazar değil
- b) ilkokul terk
- c) İlkokul Mezunu
- d) İlköğretim Mezunu
- e) Lise ve Üstü mezunu
- e) Lise ve Üstü mezunu

8) Anne'nin Çalışma durumu

- a) Ev hanımı
- b) Mesleğini icra etmiyor
- c) düzensiz bir işte çalışıyor
- d) düzenli bir işte çalışıyor

9) Baba'nın çalışma Durumu

- a) Bir mesleği yok
- b) Mesleğini icra etmiyor
- c) Düzensiz bir işte çalışmıyor
- d) düzenli bir işte çalışıyor

10) Ebeveyn'lerin sağ-özü durumu

- a) anne sağ-baba ölü
- b) anne ölü- baba sağ
- c) anne sağ- baba sağ
- d) anne ölü- aba ölü

11) Ebeveyn'lerin Öz- üvey durumu

- a) anne öz-baba üvey
- b) anne öz- baba üvey
- c) anne öz- baba öz
- d) anne üvey- baba üvey

12) Ebeveyn'in cezaevine girme sebebi?

- a) cinayet
- b) Cinsel saldırı-taciz
- c) hırsızlık-bilişim-Dolandırıcılık
- d) Uyuşturucu madde suçları
- e) adam yaralama

13) Baban ne zamandan beri cezaevinde?

a) 0-1 yıl

b)1-3 yıl

c)3-5 yıl

d)5- 7 yıl

e)7 yıl ve üstü

14) Ebeveyniniz kaç yıl ceza aldı ?

a) 0-1 yıl

b)1-3 yıl

c)3-5 yıl

d)5- 7 yıl

e)7 yıl ve üstü

15) Cezaevinde olan ebeveyn ile iletişim durumunuz ?

a)hiçbir zaman

b) ara sıra

c) sık sık

d)her zaman

16)Size bakım veren kişi kimdir ?

a)anne- üvey baba

b)sadece anne

c)dede-nine

d)akraba

e) hiçbiri

EK 2: KİŞİSEL BİRİCİKLİK ALGISI ÖLÇEĞİ

Aşağıda kendinize ilişkin birtakım ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelerin doğru ya da yanlış yanıtının olması söz konusu değildir. Bu araştırma açısından önemli olan, her bir ifadenin sizin gerçekten düşündüklerinizi ya da hissettiklerinizi ne derecede yansıttığıdır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatle okuduktan sonra bu ifadelerin sizin kendinize ilişkin algılarınızı ne kadar yansıttığını aşağıdaki derecelendirmeyi dikkate alarak belirtiniz. Yanıtlarınızı size verilen optik formlara kodlamanız gerekmektedir. Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

	A. Hiç Katılmıyorum	B. Biraz Katılıyorm	C. Katılıyorum	D. Oldukça Katılıyorum	E. Tamamen Katılıyorum
1. İnsanlar beni Tanımaya başladıkça sadece bana özgü olan yanlarımı da kavramaya başlarlar.					
2. Biricik olduğumu hissediyorum.					
3. Beni diğerlerinden ayırarak en özgün yönlerimin ne olduğunu düşündüğümde pek bir şey bulamıyorum.					
4. Beni ben yapan özelliklerimin diğer insanlarınkinden farklı olduğunu düşünürüm.					
5. Bazı özelliklerimin tamamen bana ait olduğunu hissedirim.					

EK 3: ERGEN UYUM ENVANTERİ

SON ALTI AY İÇİNDE:	Hiç veya neredeyse hiçbir zaman	Bazen	Nerdeyse Her zaman
01. Hayatımda her şeyin yolunda olduğunu hissettim.	1	2	3
02. Öğretmenlerim veya ebeveynlerimle tartıştım.	1	2	3
03. İlaç veya alkol kullandım.	1	2	3
04. Arkadaşlarımla ya da ailemle birlikte olmaktan mutluluk duydum.	1	2	3
05. Sinirden kendimi kaybettim.	1	2	3
06. Kendimi iyi hissettim.	1	2	3
07. Yetişkinlerle tartıştım.	1	2	3
08. Büyüklerim ne isterse yaptım.	1	2	3
09. İnsanları rahatsız edecek şeyler yaptım.	1	2	3
10. Birisi benden bir şey yapmamı istediye, tam tersini yaptım.	1	2	3
11. Çok sinirli hissettim.	1	2	3
12. Başkalarından öç almak istedim.	1	2	3
13. Okulda ya da evde kuralları çiğnedim.	1	2	3
14. Geceleri izinli olduğum zamandan daha çok dışarıda kaldım.	1	2	3
15. O kadar sinirlendim ki evde ve okulda bir şeyleri fırlatıp attım.	1	2	3
16. Yeni insanlarla tanışırken rahattım.	1	2	3
17. Suç sayılabilecek şeyler yaptım.	1	2	3
18. Çok yalnızdım.	1	2	3
19. Arkadaşlarımla eğlendim.	1	2	3
20. Çok gergin hissettim.	1	2	3
21. Okulda veya işte başımı derde soktum.	1	2	3
22. Sinirli hissettim.	1	2	3
23. Sıkıntılı ve üzgün hissettim.	1	2	3
24. Aileme nerede olduğumu söylemeden evden uzakta oldum.	1	2	3
25. Çalışmadım veya ödevlerimi teslim etmedim.	1	2	3
26. Birçok şeyden dolayı endişelendim.	1	2	3
27. Gelecek için çok fazla endişelendim.	1	2	3
28. Uykuya geçmede sorun yaşadım.	1	2	3
29. Üzgün hissettim.	1	2	3
30. Konsantre olmakta güçlük çektim.	1	2	3
31. Sebepsiz ağlamaklı hissettim.	1	2	3
32. Kötü olduğunu bildiğim bir şey yaptım.	1	2	3

EK 4: TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR ÖLÇEĞİ(BABASI CEZAEVİNDE OLAN ERGENLERE UYGULANILAN)

Lütfen her bir ifadenin şu an ceza evinde olan ebeveyninizle ilişkinizi ne ölçüde tanımladığımı aşağıdaki ölçeklemeyi dikkate alarak değerlendiriniz.

	1 Bana Hiç Uygun Değil	2 Bana Çok Az Uygun	3 Bana Uygun	4 Bana Oldukça Uygun	5 Bana Tamamen Uygun
1. Onunla birlikteyken olduğum gibi davranmakta özgür hissederdim.					
2. Onunla birlikteyken kendimi yeterli bir kişi gibi hissederdim.					
3. Onunla birlikteyken sevdiğimi ve özen gösterildiğimi hissederdim.					
4. Onunla birlikteyken sıklıkla kendimi yetersiz ve başarısız hissederdim.					
5. Onunla birlikteyken olan bitenler hakkında düşüncelerimi ifade edebildim.					
6. Onunla birlikteyken ilişkimizde oldukça mesafe algıladım.					
7. Onunla birlikteyken kendimi oldukça yetenekli ve etkili hissederdim.					
8. Onunla birlikteyken ilişkimizde oldukça yakınlık ve samimiyet hissederdim.					
9. Onunla birlikteyken belirli açılardan kendimi kontrol edilmiş ve bastırılmış hissederdim.					

Lütfen her bir ifadenin şu an bakımınızı üstlenen ebeveyninizle ilişkinizi ne ölçüde tanımladığınızı aşağıdaki ölçeklemeyi dikkate alarak değerlendiriniz.

	1 Bana Hiç Uygun Değil	2 Bana Çok Az Uygun	3 Bana Uygun	4 Bana Oldukça Uygun	5 Bana Tamamen Uygun
1. Onunla birlikteyken olduğum gibi davranmakta özgür hissederdim.					
2. Onunla birlikteyken kendimi yeterli bir kişi gibi hissederdim.					
3. Onunla birlikteyken sevdiğimi ve özen gösterdiğimi hissederdim.					
4. Onunla birlikteyken sıklıkla kendimi yetersiz ve başarısız hissederdim.					
5. Onunla birlikteyken olan bitenler hakkında düşüncelerimi ifade edebilirdim.					
6. Onunla birlikteyken ilişkimizde oldukça mesafe algıladım.					
7. Onunla birlikteyken kendimi oldukça yetenekli ve etkili hissederdim.					
8. Onunla birlikteyken ilişkimizde oldukça yakınlık ve samimiyet hissederdim.					
9. Onunla birlikteyken belirli açılardan kendimi kontrol edilmiş ve bastırılmış hissederdim.					

ÖZGEÇMİŞ

ADI VE SOYADI: Burcu ŞAHİN

DOĞUM YERİ VE YILI: G.ANTEP/ 02.01.1989

E- MAİL: burcusahin765@gmail.com

2008- 2013: İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ / PSİKOLOJİ BÖLÜMÜ

2014- 2016: İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ/ KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ
YÜKSEK LİSANS

2015- 2016 ZEYTİNBURNU ÖZEL EĞİTİM UYGULAMA MERKEZ'İNDE
PSİKOLOG OLARAK GÖREV YAPTIM.